

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att avbryta en familjehemsplacering- ”en ständig process”

En kvalitativ studie om socialsekreterares erfarenheter av
hemtagningsbegäran

Louise Lindskog och Emelie Stjärnerklint

Kandidatuppsats (SOPA 63)
Aktuell termin VT 2021
Handledare: Emma Söderman

Abstract

Authors: Louise Lindskog och Emelie Stjärnerklint

Title: To cancel a foster care placement- "a constant process"

Supervisor: Emma Söderman

Assessor: Lars Harrysson

The study aimed to investigate social workers in the department of children in foster care experiences of their discretion in relation to parents requesting that their children move back home from foster care, a request called "hemtagningsbegäran" in Swedish. The study also aimed to research the social workers views of "Lex Lilla hjärtat". The study was based on seven semi-structured qualitative interviews with social workers from five different departments. The interviews were held on a video conference service called Teams. Michael Lipsky's theory of street-level bureaucrats and the concept of discretion were used during the process of analysing the material. The conclusion of the study was that discretion in social work is complex. Discretion can be seen as both a possibility to affect work in a positive way but different limitation factors were also identified which can limit their discretion. The social workers in the study all agree that they have major discretion which allows them to interpret the law in a way which benefits their work and their clients. Their discretion and course of action can be affected by personal values, organizational culture and colleagues values. Discretion can also cause dilemmas for the social workers and one of the difficult parts of having major discretion is how to involve the child during the process. The social workers face a dilemma where the child's involvement is important but the child can also be negatively affected when being involved in recurring investigations.

Key words: social work, child welfare, discretion, foster care, hemtagningsbegäran and "Lilla hjärtat".

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som tagit sig tid att delta i vår studie. Vi har tack vare dem fått ta del av mycket intressanta tankar och erfarenheter och det är tack vare dem som vi kunde genomföra vår studie. Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Emma Söderman som har inspirerat oss och varit en stor hjälp i vårt skrivande.

Innehållsförteckning

Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar	3
2 Tidigare forskning	3
2.1 Handlingsutrymme	4
2.1.1. Organisationens regler	5
2.1.2 Organisationskultur	5
2.2 Barn i kontakt med socialtjänsten	6
2.2.1 Social barnavård över tid	6
2.2.2 Familjehem	7
2.2.3 Barns delaktighet	8
3 Teori	9
3.1 Handlingsutrymme	10
3.2 Gräsrotsbyråkrati	10
3.2.1 Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme	11
3.2.2 Gräsrotsbyråkratens dubbla roll	12
3.3 Styrning och administration inom socialtjänsten	14
4. Metod	15
4.1 Metodologiska överväganden	15
4.2 Urval	18
4.3 Metodens tillförlitlighet	20
4.4 Bearbetning och analys	21
4.5 Etiska överväganden	23
5. Analys & resultat	24
5.1 Hemtagningsbegäran leder sällan till hemflytt	25
5.1.1 Bakgrund	25
5.1.2 Erfarenheter av hemtagningsbegäran	26
5.2 Lagändringar är inte lösningen	28
5.2.1 Hemtagningsbegäran "gång på gång"	29
5.2.2 Hur bra är Lex lilla hjärtat?	31
5.3 En "ständig process" för barnet	34
5.4 En "ständig process" för socialsekreteraren	38
5.4.1 Hemtagningsutredningar "på löpande band"	38
5.4.2 Får ekonomin styra?	40
5.5 "Jobbiga föräldrar"	41
6 Avslutande diskussion	44
Referenslista	47
Bilaga 1 Intervjuguide	52
Bilaga 2 Informationsbrev	55
Bilaga 3 Samtyckesblankett	56

1. Inledning

I följande kapitel presenteras studiens forskningsproblem. Kapitlet inleds med en presentation av forskningsområdet och en beskrivning av fallet Lilla hjärtat som aktualiserar hemtagningsbegäran. Detta presenteras med hjälp av relevant forskning och avslutningsvis presenteras argument för dess relevans för socialt arbete.

1.1 Problemformulering

Arbetet för att garantera barnets bästa har blivit allt viktigare efter att barnkonventionen har blivit lag (Regeringskansliet 2020). Ett område som aktualiserar barnets bästa är processen kring hemtagningsbegäran, vilket är när ett barns biologiska föräldrar begär att få hem sitt tvångsplacerade barn (Socialstyrelsen 2020, s.292). Vidare har området blivit aktuellt då en flicka, kallad Lilla hjärtat, avled i hemmet hos sina biologiska föräldrar efter en hemtagningsbegäran som ledde till hemflytt (IVO 2020). Detta har lett till ett nytt lagförslag som har gått ut på remiss och väntar på godkännande. Lagförslaget heter Lex Lilla hjärtat och ska stärka principen om barnets bästa (Regeringskansliet 2021). En hemtagningsbegäran kan bli aktuell när ett barn är placerat enligt LVU (Lagen 1990:52 med särskilda bestämmelser om vård av unga). Barn kan placeras i familjehem både utifrån SoL (Socialtjänstlagen 2001:453), frivillig placering, eller LVU, tvångsplacering. Frivillig vård kan omvandlas till tvångsvård om socialsekreteraren anser att fortsatt vård är nödvändig (Socialstyrelsen 2020, s.292).

I denna studie är hemtagningsbegäran som sker under LVU i fokus. Enligt 13§ första stycket LVU ska beslut om placering i familjehem omprövas var sjätte månad (Socialstyrelsen 2020, s.262). Efter att ett barn har varit placerat i samma familjehem under 3 år ska vårdnadsöverflytt övervägas enligt 13 § tredje stycket LVU. Innan en vårdnadsöverflytt har de biologiska föräldrarna när som helst möjlighet att göra en hemtagningsbegäran. En hemtagningsbegäran innebär att ett

förvaltningsrättsligt ärende skapas som utreds av socialsekreterare och avgörs genom formellt beslut i förvaltningsrätten (Socialstyrelsen 2020, s.292). Socialsekreterarna har vid en hemtagningsbegäran utredningsskyldighet enligt 11 kap. 1 § SoL och ska göra en hemtagningsutredning och lämna sin bedömning till rätten (ibid. s.293). Hemtagningsbegäran aktualiseras till följd av det som hände Lilla hjärtat samt det lagförslag som är på remiss. Därav finner vi det intressant att undersöka socialsekreterares förhållningssätt till detta och undersöka socialsekreterarnas erfarenheter av hemtagningsbegäran.

I processen för en hemtagningsutredning blir socialsekreterarens handlingsutrymme aktuellt då deras bedömning ligger till grund för det beslut som tas av rätten. Handlingsutrymme är en stor del i professionellt socialt arbete vilket medför både frihet och ansvar och påverkas av organisationen och individerna i organisationen (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008, s. 16f). Evans och Harris (2004) menar att socialsekreterare har stort handlingsutrymme och arbetar utifrån organisationens krav och klientens behov. De gör därför individuella tillämpningar utifrån organisationens generella riktlinjer (ibid. s.44). Handlingsutrymmet ger möjlighet till individuella bedömningar men begränsas av organisationens ramar (Evans & Harris 2004, s.42).

Lilla hjärtat var en flicka placerad enligt LVU där föräldrarna begärde en hemtagning. Socialsekreterarna och förvaltningsrätten ansåg inte att det var lämpligt med en hemflytt men beslutet överklagades och godkändes i Kammarrätten. IVO har efter det skrivit en rapport där de kritiserar den aktuella socialtjänsten (IVO 2020). Ett år efter att flickan avled i sitt hem efter hemtagningsbegäran av föräldrarna presenteras lagförslaget Lex lilla hjärtat. Lagen innefattar bland annat förslag om skyldighet att överväga flyttningsförbud, tidigareläggande av vårdnadsöverflytt samt ökad uppföljningskyldighet efter avslutad placering (Regeringskansliet 2021). Fackförbunden Vision och Akademikerförbundet SSR har uttalat sig och uppmärksammat begränsningar i form av resurser och budget och menar att det behöver ske en annan typ av förändring inom socialtjänsten (Akademikerförbundet, 2021 & Vision, 2020). Vår studie är högst aktuell eftersom att lagförslaget Lex lilla hjärtat nyligen presenterats. Ökad förståelse för hur socialsekreterare kan använda sitt

handlingsutrymme i förhållande till hemtagningsbegäran är viktig kunskap för framtida socialt arbete.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka socialsekreterares erfarenheter av hemtagningsbegäran och analysera deras handlingsutrymme i förhållande till hemtagningsbegäran. Ett vidare syfte är att undersöka socialsekreterarnas inställning till lagförslaget “Lex Lilla hjärtat”.

1.3 Frågeställningar

- Vilka erfarenheter har socialsekreterarna av hemtagningsbegäran?
- Hur kan socialsekreterares erfarenhet av hemtagningsbegäran förstås utifrån begreppet handlingsutrymme?
- Vilka erfarenheter har socialsekreterarna av tidigare lagändringar och vilken inställning har de till lagförslaget Lex Lilla hjärtat?

2 Tidigare forskning

Nedan följer en sammanställning av tidigare forskning kring handlingsutrymme och barn i kontakt med socialtjänsten. I förhållande till handlingsutrymme redovisas forskning kring organisationens regler, kultur och dess påverkan. I förhållande till barn i kontakt med socialtjänsten redovisas forskning kring vård i familjehem och hur barns delaktighet har sett ut över tid. För att hitta relevant tidigare forskning har vi använt oss av databaserna LUBSearch, Libris, och SwePub. Sökord som har använts är bland annat hemtagningsbegäran, handlingsutrymme, organisationskultur, barnens delaktighet, familjehem och LVU. För att hitta ytterligare tidigare forskning har vi använt oss av referenslistor till avhandlingar och artiklar.

2.1 Handlingsutrymme

Socialsekreterares arbete inom socialtjänsten innefattar både hinder och möjligheter (Evans & Harris 2004, s.42). Organisationens utformning kan både hindra och främja socialsekreterarnas arbete där rutinisering, regelverk och klientiseringsprocesser kan uppfattas som hinder. En positiv aspekt av regelverk och byråkrati är att det garanterar klienternas rättigheter och skyddar klienterna. Faktorer som kan påverka handlingsutrymmet är tidsbrist och resurser (Carlsson 2005, s.9f). I socialsekreterarnas bedömningsarbete kan handlingsutrymmet användas vilket består av en resonerande del och en strukturell del.

Socialsekreterarna resonerar sig fram till hur de ska agera i ett ärende när de stöter på motstridiga eller vaga riktlinjer i arbetet. Vid beslutsfattande behöver socialsekreterare ta hänsyn till både kraven på rättsäkerhet, för att garantera likabehandling, men även kraven på individuell behovsprövning. I bedömningsarbetet pendlar socialsekreterarna mellan klienternas behov och vad som är möjligt att göra utifrån organisationens resurser och förutsättningar utifrån lagstiftningen.

Den strukturella delen av handlingsutrymmet kan därmed vara begränsande för vilka möjligheter socialsekreterarna har att agera (Molander 2016 se Ponnert 2018, s.193f). Synen på handlingsutrymme kan skilja sig mellan olika socialsekreterare utifrån deras erfarenhet. I en tidigare studie framgår det att socialsekreterare med längre arbetserfarenhet var mer bekväma med att tänja på reglerna och motiverade detta med att det fanns ett behov av individuella bedömningar och att reglerna kan anpassas till klientens situation. De socialsekreterare som hade färre års erfarenhet hade istället en större önskan om tydligare regler och riktlinjer i arbetet (Olaison, Torres och Forsell 2018, s.164). Sammanfattningsvis är handlingsutrymme relevant i förhållandet till vår studie då socialsekreterare i sitt arbete med hemtagningsbegäran påverkas av organisationen och dess möjligheter och begränsningar. Handlingsutrymmet är en stor del i deras arbete med hemtagningsbegäran och socialsekreterarna måste resonera kring vad som blir bäst för klienten och göra individuella bedömningar i varje enskilt ärende.

2.1.1. Organisationens regler

Socialsekreterares handlingsutrymme är stort men begränsas samtidigt av lagstiftning och organisationens regler och ramar (Evans 2013; Wörlén 2010; Dunér & Nordström 2006). Socialsekreterarna på en brittisk socialtjänst menade att motsägelsefulla regler på arbetsplatsen ökar deras handlingsutrymme eftersom de fick valmöjligheter att tolka, prioritera eller bortse från regler.

Socialsekreterarna ansåg att regler var viktiga för att garantera likabehandling för klienter. Detta eftersom avvägningen mellan professionella bedömningar och bedömningar utifrån eget omdöme är vag vilket kan leda till särbehandling av klienter. Trots att regler kan påverka handlingsutrymmet kan de även vara en trygghet för socialsekreterarna då det underlättar för att förutse konsekvenser i ärenden (Evans 2013, s.734f).

I likhet med studien ovan framgår det i ett svensk sammanhang att socialsekreterarnas stora handlingsutrymme kan regleras av lagar och riktlinjer inom organisationen. Då socialsekreterarna arbetar utifrån ramar och riktlinjer istället för tydliga direktiv innebär det att de endast får en fingervisning kring hur de ska prioritera i arbetet. De får sedan själva göra bedömningar av hur det ska tillämpas i praktiken (Wörlén 2010, s.30). När prioriteringarna görs ska hänsyn tas till både den enskilda klientens behov men också till socialtjänstens resurser och ramar. Därav behöver socialsekreterarna anpassa sig efter ledningens förväntningar i användandet av sitt handlingsutrymme (Dunér & Nordström 2006, s.426ff). Trots sitt stora handlingsutrymme är lagstiftningen en viktig grund vid socialsekreterarnas beslutsfattande (Wörlén 2010, s.33). Sammanfattningsvis påverkas handlingsutrymmet av organisationens regler och socialsekreterarna behöver anpassa sitt arbete och prioritera därefter. I bedömningsarbetet tolkas lagstiftningen och riktlinjerna för att anpassa arbetet efter klientens behov.

2.1.2 Organisationskultur

“Organisationskultur är den uppsättning gemensamma normer, värderingar och verklighetsuppfattningar som utvecklas i en organisation när medlemmar samverkar med varandra och omvärlden.” (Bang 1999, s.24). Organisationskultur kan förklaras som ett mönster av grundläggande antaganden vilket har skapats

eller utvecklats av en grupp som innefattar gruppens värderingar (Lindkvist, F Bakka & Fivelsdal 2014, s.128f). Organisationskulturen utvecklas allt eftersom gruppen lär sig bemästra de problem som uppstår med extern anpassning, omgivande miljö, samt intern integration vilket innebär interna processer (Schein 2010, s.18). Grundläggande antaganden blir till sist en del av gruppmedlemmarnas undermedvetna och leder till att de spontant handlar efter dessa principer (Lindkvist, F Bakka & Fivelsdal 2014, s.128).

Organisationskulturen anger styrande kriterier för hur gruppmedlemmarna förväntas handla samt att kulturen bidrar till att reducera osäkerhet i gruppen (ibid. s.132). Det finns olika typer av organisationskulturer varav en av dem är stöttande organisationskultur som innebär ett fokus på det sociala mellan kollegor, personlig frihet och att skapa tillit och bra samarbete (Taormina 2009, s.653). Som enskild socialsekreterare kan det upplevas svårt att gå emot gruppen och göra en bedömning som inte är normen i gruppen (Angelin, Hjort & Salonen (2014, s.483).

2.2 Barn i kontakt med socialtjänsten

Barnets bästa står i fokus för socialsekreterarnas arbete och barnavårdslagstiftningen har förändrats och förstärkts genom åren då bland annat barnkonventionen nyligen blev lag. Vård i familjehem regleras av lagstiftningen och barnets rätt till delaktighet i frågor som rör barnet bedöms av socialsekreteraren utifrån ålder och mognad. Barnets relation till sina biologiska föräldrar kan påverka barnets anknytning till familjehemsföräldrarna både positivt och negativt.

2.2.1 Social barnavård över tid

Socialsekreterarnas relation till familjehemsplacerade barn präglades tidigare av distans snarare än närhet vilket framgår i flera studier mellan år 1983-1992 (Vinnerljung 1996, s.154f). Socialsekreterarnas utredningar innehöll sällan uppgifter om barnet och dess vårdbehov. Därmed ansågs barnen vara "osedda" av socialsekreterarna som ofta tog kontakt med familjehemsföräldrarna snarare än barnet själv för att utreda barnets situation. Det framkom att socialsekreterarna

ofta fattade beslut som kan vara livsavgörande för barnen utan att ens ha träffat barnet själv. I studierna framgår det att det fanns ett behov av förändring av socialsekreterarnas kontakt med barnen. I ett metodutvecklingsprojekt år 1992 uppmanades socialsekreterarna närma sig i dialog med barn och skapa mer relation med barnen. Projektet bidrog till att barnets vårdbehov blev bättre tillgodosett och att socialsekreterarna fick mer barnperspektiv i arbetet (ibid.).

Barnperspektivet har förstärkts med åren och en lagändring som nyligen skett är att barnkonventionen blev lag år 2020 vilket är viktigt för barnets bästa (Wågby & Englander, 2019, s.174). Sammanfattningsvis påverkar lagstiftningens utformning socialsekreterarnas arbete och barnperspektivet inom socialtjänsten. Ett lagförslag som nu är på remiss är Lex Lilla hjärtat och dess implementering kan påverka arbetet med hemtagningsbegäranden. Socialsekreterarnas arbete med hemtagningsbegäranden kan förstås utifrån hur lagstiftningen förändras och i vilken mån barnperspektivet är synligt i deras arbete.

2.2.2 Familjehem

Att vara familjehem innebär ett särskilt föräldraskap då det är ett formellt avlönat uppdrag samtidigt som ansvaret för barnet ska delas med de biologiska föräldrarna (Höjer 2001, s.212). Familjehemsföräldrarna saknar bestämmanderätt i barnens liv utifrån att föräldrarna är vårdnadshavare och har därmed den juridiska bestämmanderätten (ibid. s.9). En form av familjehem är att barnet placeras hos en släkting. I sådana fall har familjehemmet sedan tidigare en relation till barnet och dess föräldrar. En svårighet som kan tillkomma vid en släktingplacering är att familjehemmet kan känna en oro för föräldrarnas situation eftersom de också har en privat relation. Familjehemsuppdraget kan leda till att släktingen även upplever sig ha informella förpliktelser till barnets familj. Till följd av detta kan spänningar skapas som kan leda till konflikter mellan de biologiska föräldrarna och familjehemmet (Linderot 2020, s.204ff).

Vid en familjehemsplacering kan barnets kontakt med sin biologiska familj påverka anknytningen som barnet får till familjehemmet och tryggar barnet i placeringen. Detta eftersom barnets oro för sina biologiska föräldrars situation och

skuldkänslor kan minska. Nackdelen med kontakt är att barnet kan uppleva sig bli bortstött av föräldrarna samt känna en oro när föräldrarna pratar om en hemflytt även när det inte är aktuellt. Efter umgänge med föräldrarna kan en del barn uppleva sig bortstötta av föräldrarna och uppvisade det genom att ta ett steg bakåt i utvecklingen. Det kan bli synligt genom att barnen blir klängiga, hyperaktiva och får sömnproblem (Boyle 2017, s.28f). Sammanfattningsvis tas barnets relation till de biologiska föräldrarna i beaktning vid en hemtagningsutredning och barnets relation till familjehemmet kan påverka detta. Relationen mellan familjehem och biologiska föräldrar kan kompliceras ytterligare när det är en släktingplacering vilket kan påverka familjehemmets åsikt vid en hemtagningsbegäran.

2.2.3 Barns delaktighet

Artikel 12 är en av artiklarna i Barnkonventionen som nu är svensk lag och handlar om barns rättighet att få uttrycka sina åsikter vilket ska beaktas med hänsyn till ålder och mognad. Barns åsikter riskeras att inte tas i beaktning eller uteslutas om barnen bedöms vara för unga, inte moget nog, inte uttrycker sin åsikt eller bedöms inte kunna vara självständig i sina åsikter. Därav är det viktigt att arbeta med hur barnets delaktighet fungerar i praktiken och att barnet involveras innebär att det ska få komma till tals, informeras och få framföra sin vilja (Wågby & Englander, 2019, s.174, McCafferty, 2017, s.337). Socialsekreterarna behöver se till hela barnets situation när en bedömning görs av barnets åsikt (Wågby & Englander, 2019, s.190f). Det kan uppstå en lojalitetskonflikt mellan barnet och föräldern, eller mellan de båda föräldrarna vilket kan utgöra ett hinder för barnets rätt att uttrycka sin självständiga åsikt (ibid. s.175). Barnets rätt till delaktighet har förstärkts över åren men rapporter visar ändå att barn inte har alla möjligheter att vara delaktiga och hur hänsyn till barnets ålder och mognad ska definieras framgår inte i lagstiftningen (Socialstyrelsen 2015, s.8).

Barn har rätt att bli lyssnad på men många barn upplever att deras möjligheter till delaktighet är begränsade och att deras åsikt inte tas hänsyn till vid beslutsfattande. Utifrån detta behöver socialsekreterare bli bättre på att lyssna aktivt på barnets åsikter, skapa relation till barnet samt tillåta det att uttrycka sig på ett åldersadekvat sätt (McCafferty 2017, s.336). Vad det innebär att bli lyssnad

på kan socialsekreterarna och barnen ha olika uppfattning om. Socialsekreterarnas uppfattning om att bli lyssnad på innebär att uppmärksamma barnet på ett respektfullt sätt genom att låta barnet komma till tals och hållas informerad av de delar som bedöms viktiga för barnen att veta. Barnen menar att detta inte räcker för att de ska vara delaktiga och de kan uppleva en maktlöshet om de inte får all information (McLeod 2006, s.44f).

Socialsekreterarna behöver även göra sin bedömning mellan barnets rätt att få sin röst hörd och behovet av skydd (Nordenfors 2010, s.16). Rättighetsprincipen och skyddsprincipen behöver socialsekreterarna utgå från i sitt arbete och de måste jämföra risken med att barnet far illa av att uttala sig jämfört med risken om barnet inte får komma till tals (Nordenfors 2010, s.64). Sammanfattningsvis inhämtar socialsekreterare barnets åsikt vid en hemtagningsutredning och gör en bedömning av hur delaktigt barnet kan vara utifrån ålder och mognad samt om barnet bedöms självständig i sina åsikter. Vid en hemtagningsbegäran är föräldern involverad och dennes vilja kan därför vara en påverkande faktor på barnet. När socialsekreteraren utreder barnets inställning vid en hemtagningsbegäran måste en eventuell lojalitetskonflikt tas i beaktning.

3 Teori

I denna del presenteras de teorier som kommer användas vid analysen av studiens empiri. För att analysera socialsekreterares handlingsutrymme används Michael Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrater där begreppet handlingsutrymme är centralt. Begreppet kommer analyseras i förhållande till de möjligheter och hinder som socialsekreterare möter i sitt arbete och den frihet de har. Vidare presenteras Roine Johanssons (2007) perspektiv som är ett vidare resonemang av Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och hans syn på handlingsutrymme i förhållande till det. Slutligen presenteras faktorer som kan påverka handlingsutrymmet hos socialsekreterarna vilket är administration i arbetet och ekonomin i organisationen.

3.1 Handlingsutrymme

Handlingsutrymmet innebär den frihet som socialsekreterare har i bedömningsarbetet i sitt arbete med klienter (Lipsky 2010, s.13) och formas av professionell kunskap och utifrån organisationens ramar (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008,s.55). Socialsekreterarnas handlingsutrymme innefattar stor frihet men styrs samtidigt av lagar och regler (ibid. s.17). Socialsekreterarnas användning av handlingsutrymme medför ett stort ansvar och det är viktigt att socialsekreteraren gör medvetna och genomtänkta val (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008 s.17). Socialsekreterarnas frihet i arbetet påverkas av deras egna syn på sina möjligheter att agera utifrån de administrativa ramarna. Förutom rutiner och traditioner på arbetsplatsen påverkas det även av individuella faktorer hos både socialsekreterare och klient samt interaktionen dem emellan (ibid.). Socialsekreterarnas arbete innefattar ett inbyggt dilemma där socialsekreteraren möter klienten både som medmänniska men även i uppdrag av organisationen. Socialsekreterarens uppgift blir att använda sitt handlingsutrymme för att knyta samman klientens behov med organisationens uppdrag (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008, s.16).

Sammanfattningsvis kan socialsekreterarnas handlingsutrymme påverkas av lagstiftning och riktlinjer i organisationen som de arbetar i. Trots att deras frihet i arbetet på så sätt kan ramas in så finns det även en mänsklig aspekt av deras handlingsutrymme som är viktig och möjliggör för individuella bedömningar. När en hemtagningsbegäran görs så utreder socialsekreteraren och måste då se till både klientens behov och vad organisationen och dess ramar kräver.

3.2 Gräsrotsbyråkrati

Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme beskrivs av Lipsky (2010) vara väldigt stort men Johansson (2007) menar att handlingsutrymmet även begränsas av flera faktorer såsom lagstiftningen. Vidare kan gräsrotsbyråkratens roll förstås som en dubbel roll utifrån att denne är både medmänniska till klienten men samtidigt representant för organisationen (Johansson 2007, s.50).

3.2.1 Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme

Michael Lipsky är statsvetare och grundare av teorin om street-level bureaucracy. Han utgav en bok om sin teori 1980. Lipsky (2010) har sedan gett ut en nyutgåva år 2010 där han bemött den kritik som han fått om teorin gällande att mängden handlingsutrymme som gräsrotsbyråkrater har anses vara överdrivet av kritiker. På svenska har begreppet street-level bureaucracy översättningen gräsrotsbyråkrater (Johansson 2007). Teorin behandlar det handlingsutrymme som anställda i offentliga organisationer upplever. Lipsky förklarar gräsrotsbyråkrater, bland annat socialsekreterare, utifrån att de är anställda i organisationer där de har direktkontakt med klienter och innehar ett stort handlingsutrymme i arbetet. Gräsrotsbyråkraterna kan strukturera och begränsa människors liv genom de förmåner och sanktioner de har möjlighet att utöva (Lipsky 2010, s.3f).

Förutom lagar, politik och regler så ramar även handlingsutrymmet in av normer och praxis inom organisationen. Gräsrotsbyråkraten måste i sitt beslutsfattande ta hänsyn till de krav och förväntningar som finns utifrån organisationen men även ta hänsyn till klientens behov. De förväntas tillämpa generella regler på individuella behov när de använder handlingsutrymmet i beslutsfattande (Lipsky 2010, s.13f). Gräsrotsbyråkrater förväntas på så sätt göra egna bedömningar när det inte finns givna regler för agerande. Socialsekreterare som hanterar hemtagningsbegäran gör individuella bedömningar vid varje begäran och använder då sitt handlingsutrymme för att bedöma barnets bästa och i vilken mån barnet involveras i utredningen.

När gräsrotsbyråkraterna gör bedömningar så använder de sitt eget omdöme för att avgöra klientens bästa. Det är av vikt när de stöter på motstridiga regler och behöver då använda sitt handlingsutrymme för att tolka reglerna och för att avgöra hur de ska agera (ibid. s.161). Lipsky menar att en faktor som påverkar arbetet är bristen på resurser där ett stort antal ärenden och väldiga administrationskrav innebär att gräsrotsbyråkraten måste prioritera sin tid. En resurs som kan påverka gräsrotsbyråkratens arbete är ekonomin inom organisationen och gräsrotsbyråkraten måste konstant kompromissa klienternas behov med

organisationens krav, förväntningar och resurser. Resursbrister påverkar även den möjlighet gräsrotsbyråkraten har att lägga tid på klientkontakt (Lipsky 2010, s.30ff).

Utformningen av organisationen kan påverka gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme negativt när denne påverkas mycket av organisationens arbets sätt i sina bedömningar. Det försvårar för den enskilde socialsekreteraren att utföra arbetet så som denne bedömer är bäst (ibid. s.27f). Den mänskliga aspekten i arbetet är viktig och därför kan gräsrotsbyråkraterna inte endast följa riktlinjer och regler i sitt arbete eftersom de måste ta stor hänsyn till människan. Därigenom blir handlingsutrymmet viktigt för både gräsrotsbyråkraterna men också för klienterna som möter dem (Lipsky 2010, s.71). Lipsky menar vidare att gräsrotsbyråkraterna kan skapa egna tolkningar tillsammans med kollegor av de riktlinjer och ramar som finns inom organisationen (ibid. s.27f). Trots det stora handlingsutrymmet som gräsrotsbyråkraterna har så kan de även själva välja att minska handlingsutrymmet genom att förhålla sig strikt till lagstiftningen i sitt handlande. De kan välja att agera så för att enklare kunna försvara sitt agerande och hänvisa till lagen för att förklara varför ärendet hanterades på ett visst sätt (Lipsky 2010, s.149).

Sammanfattningsvis påverkas gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme både av regler och lagar men även av normer och praxis. Socialsekreteraren som gräsrotsbyråkrat måste genomgående finna en balansgång mellan den enskilde klientens behov och vilka möjligheter och begränsningar som organisationen ger. Föräldrarna till ett tvångsplacerat barn har rätt att när som helst göra en hemtagningsbegäran vilket socialsekreteraren måste bemöta och utreda på rätt sätt samtidigt som socialsekreteraren måste se till barnets bästa.

3.2.2 Gräsrotsbyråkratens dubbla roll

Den svenska översättningen av Lipskys teori etablerades av Roine Johansson (2007) som även han diskuterar begreppet handlingsutrymme. Johansson menar att Lipsky (2010) ifrågasätter synen på politiskt beslutsfattande. Till skillnad från det traditionella "uppifrån-och-ner-perspektivet", där det antas att de politiska

beslutsfattarna är de som styr offentligt anställda, har Lipsky istället ett "nerifrån-och-upp-perspektiv". Lipskys perspektiv innebär att gräsrotsbyråkraterna har ett så pass stort handlingsutrymme att deras agerande avgör den offentliga politikens utformning (Johansson 2007, s.45). Johansson menar att han, till skillnad från Lipsky, lägger mer tyngd vid de begränsningar och variationer som gräsrotsbyråkrater kan stöta på i sitt arbete. Johansson diskuterar handlingsutrymmet sett utifrån organisationens utformning och arbetsuppgifternas karaktär (Johansson 2007, s.45).

Gräsrotsbyråkratens makt gentemot klienten kan förstås utifrån deras "dubbla roll" där de möter klienten både som medmänniska men också som professionell och representant för organisationen (ibid. s.50). Johansson (2007, s.52) poängterar att detta skapar en konflikt för gräsrotsbyråkraten inom rollen, och inte mellan två roller då det faktiskt är en dubbel roll som innehas. I klientmötet anpassar gräsrotsbyråkraten klienten till organisationen och Johansson förklarar att detta görs för att organisationen inte klarar av att hantera individen som "hel". Klienten anpassas då till en administrativ kategori och får en administrativ identitet vilket blir en organisatorisk konstruktion. Detta görs i syfte att omvandla individen till klient och ett dilemma uppstår för gräsrotsbyråkraten när denne möter klienten och dess individuella behov samtidigt som arbetet måste anpassas utifrån organisationens ramar (Johansson 2007, s.50). Gräsrotsbyråkratens uppfattning av klienten kommer därefter påverkas av de administrativa kategorierna som finns inom organisationen. Gräsrotsbyråkraten kan beskrivas som ett "obyråkratiskt element i den byråkratiska strukturen" men påverkas av både personliga och byråkratiska faktorer. Klientrelationen påverkas av i vilken utsträckning administrativa kategorier tillåts styra relationen (ibid. s.51f).

Sammanfattningsvis kan synen på gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme skilja sig mellan olika teoretiker och uppfattningen av handlingsutrymmet kan påverkas av den organisation som socialsekreteraren verkar i. Socialsekreteraren tar hänsyn både till ramar och lagstiftning men även till klientens individuella behov vid beslutsfattande. Detta utifrån att socialsekreteraren möter klienten både som medmänniska men också som representant för organisationen. Det teoretiska resonemanget utifrån begreppet handlingsutrymme är användbart för att analysera

hur enskilda socialsekreterare har möjlighet att påverka utredningen vid en hemtagningsbegäran och hur den mänskliga aspekten i arbetet påverkar handlingsutrymmet.

3.3 Styrning och administration inom socialtjänsten

Socialt arbete kan beskrivas som att det är strukturerat kring dokumentation då det är en stor del av arbetet. Utredningsskrivandet präglas av krav utifrån lagar och regler samt att förslag och beslut behöver vara formulerat på ett visst sätt för att klienten ska få rätt till stöd (Jacobsson & Martinell Barfoed 2019, s.16f). En ökning av standardiserade dokument bidrar till att handläggningstiden effektiviseras och att beslutfattandet blir rättssäkert. Detta eftersom att besluten är överklagningsbara och dokumentationen fungerar som bevis för vad som har gjorts i ärendet och vilka beslut som har fattats (ibid. s.41). Dokumentation har på så sätt en kontrollerande funktion (Jacobsson & Martinell Barfoed 2019, s.17). Ökade krav på dokumentation och standardiserade metoder i arbetet kan dock även begränsa och underminera socialsekreterarnas handlingsutrymme. Ökad dokumentation leder till att arbetet blir allt mer administrativt och detta kan öka distansen till klienterna. Detta sker eftersom administrativa uppgifter tar upp mycket av socialsekreterarnas tid (ibid. s.56f).

I sin avhandling om sifferstyrning i socialtjänstens vardag påpekar Hjärpe (2020, s.34) att standardisering samt ökad kontroll i organisationer kan förändra och minska handlingsutrymmet. Professionella behöver nu möta en standard för att uppfylla en viss kvot, exempelvis har socialsekreterare krav på sig att starta och avsluta ett visst ärende inom en tidsram. Det kan även finnas krav på att ha ett specifikt antal möten med klienter inom en viss tid. Socialsekreterarnas arbete blir mer byråkratiskt och handlingsutrymmet med fokus på klienterna minskar. Socialsekreterarens handlingsutrymme kan öka genom att de arbetar efter tydliga mål och själva får välja vilket tillvägagångssätt de anser passar bäst för att uppnå målen. Samtidigt skapas ett "falskt handlingsutrymme" eftersom socialsekreterarna inte involveras i diskussionen kring vilka mål de ska sträva efter (Hjärpe 2020, s.34f).

Ökade krav inom socialtjänstens arbete framgår även i Socialstyrelsens (2018) kunskapssammanställning. Omfattande dokumentationskrav är en av de faktorer som bidrar till att arbetet upplevs som tungt för socialsekreterarna (Socialstyrelsen 2018, s43f). Kunskapssammanställningen visade att socialsekreterarna önskade mer tid till klientkontakt och upplevde att mycket av deras tid gick till dokumentation och domstolsrelaterade arbetsuppgifter (ibid. s.35). Den tid och energi som socialsekreterarna har tvingas de lägga på administration istället för klientkontakt som de skulle vilja (Falkenström & Hjärpe 2017, s.180f).

Sammanfattningsvis kan socialsekreterarnas arbete således påverkas av den mängd administration som följer deras arbetsuppgifter. Resonemangen kring administration och styrning inom socialtjänsten hjälper oss i vår analys av respondenternas erfarenheter av den administration som tillkommer vid en hemtagningsbegäran. Det hjälper oss även i analysen av arbetsbelastningen som administration leder till. När socialsekreterarna skriver en hemtagningsutredning behöver de förhålla sig till tidsramar och dokumentationskrav som styr deras arbete.

4. Metod

I denna del presenteras studiens tillvägagångssätt. Metodologiska överväganden presenteras för att visa hur arbetsprocessen har gått till och de beslut som har tagits. Därefter presenteras urvalet, vilka avgränsningar som har gjorts i studien. Ytterligare delar som presenteras i metodkapitlet är gällande studiens tillförlitlighet och etiska överväganden. I delen för analys och bearbetning redovisas processen från transkribering till analys.

4.1 Metodologiska överväganden

Vår studie är en kvalitativ intervjustudie där vi använder oss av en semistrukturerad intervjuform. Grunden för uppsatsens ämne är det som hände Lilla hjärtat och rapporten som IVO (2020) skrev efter det. Vi båda två hade vår VFU på socialtjänsten inom barn och familj i två olika kommuner och under den tiden gav IVO ut sin rapport vilket diskuterades på APT-möten. Utifrån vår VFU hade vi en del förkunskaper om processen kring hemtagningsbegäran vilket

hjälpte oss i utformande av intervjuguiden samt sökandet av tidigare forskning då vi visste lite vad vi skulle leta efter. Syftet med vår studie är att undersöka socialsekreterares erfarenheter av hemtagningsbegäran och analysera deras handlingsutrymme i förhållande till hemtagningsbegäran. Ett vidare syfte med vår studie är att undersöka socialsekreterarnas inställning till lagförslaget "Lex Lilla hjärtat".

I vår studie är kvalitativ ansats mest lämplig eftersom vi undersöker socialsekreterarnas erfarenheter. I kvalitativa undersökningar ligger fokus på deltagarnas perspektiv och vad de uppfattar som viktigt och betydelsefullt (Bryman 2018, s.487). Vi är intresserade av vad socialsekreterarna anser är viktigt i förhållande till hemtagningsbegäran. Vi valde semistrukturerade intervjuer eftersom intervjuformen var mest lämpad till skillnad från strukturerad eller ostrukturerad intervjuform. Semistrukturerad intervjuform kännetecknas av att intervjuaren har en uppsättning frågor samt utrymme för följdfrågor (ibid. s.260). Följdfrågorna möjliggjorde för oss att diskutera intressanta ämnen som vi inte hade förberedda frågor kring vilket ledde till att en respondent pratade om föräldrars delaktighet vid hemtagningsbegäran som gav oss underlag till analysen. Semistrukturerad intervju bedömdes bäst lämpad för studien eftersom det är en mellanform av den strukturerade och ostrukturerade. En risk vi såg ifall vi hade valt ostrukturerad var att intervjuerna hade kunnat skilja sig mycket åt när frågorna varierar och därför valdes det bort. Vi använde oss av en del spontana följdfrågor vid intervjuerna men hade även flera förberedda intervjufrågor (se Bilaga 1).

Sex till åtta intervjupersoner anses vara lämpligt för att få ett materiellt som inte i så stor utsträckning påverkas av enskilda responders mycket personliga värderingar (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015, s.42) och vi valde därför sju respondenter. Vi var nöjda med sju stycken eftersom vårt material ansågs vara rikt och vi hade fått bra och utvecklade svar. Vi hade därmed ett stort material att arbeta med. Intervjuer varade mellan ca 30-60 minuter då de två första varade ca en halvtimme, en intervju varade 45 min och fyra st varade en timme. Intervjuguiden innehöll fem teman som vi utgick från under intervjun och vi började med inledande frågor om respondenternas utbildning, antal arbetade år

och yrkestitel. Resterande teman var socialsekreterares erfarenheter av hemtagningsbegäran, handlingsutrymme, makt och lagstiftning och lagförslaget Lex Lilla hjärtat. Intervjuerna hölls digitalt på grund av den rådande pandemin av Covid-19 och vi valde detta före telefonintervju eftersom vi då till viss del kunde interagera med kroppsspråk. Samtidigt förlorades delar av den interaktion som uppstår vid fysiskt möte, exempelvis småpratet innan intervjun, och därmed blev det inte samma naturliga känsla i ett videomöte.

Vi valde att använda oss av Teams då våra VFU-platser är vana vid det vilket underlättade för respondenterna. fördelar med digital intervju är att tid och pengar sparas (Bryman 2018, s.593). Vi behövde tack vare digitala intervjuer inte ta oss till intervjuerna vilket hade tagit en del tid för oss då vi inte bor i närheten där våra respondenter arbetar. Det underlättade på så sätt för oss eftersom vi kunde vara mer flexibla och hitta en tid för intervju som passade både oss och våra respondenter. Ytterligare en fördel med digitala intervjuer är att det på så sätt blir mer bekvämt för respondenten. Dels eftersom digitala intervjuer är mer tidseffektiva vilket kan leda till att respondenter tackar ja som inte hade haft tid att medverka vid en fysisk intervju (ibid.). Därav kan digitala intervjuer öka möjligheterna för att finna respondenter.

Flexibiliteten vid videomöten märktes av när en respondent hörde av sig när hon blev tvungen att vara hemma med sjukt barn den dagen vi skulle ha intervjun. Hon föreslog att vi istället skulle hålla intervjun samma kväll vilket blev möjligt att göra tack vare digitala intervjuer. Respondentens barn och man hördes i bakgrunden under intervjun. Vi fick på så sätt en inblick i hennes privata liv vilket var positivt för relationen mellan intervjuare och respondent. Att hon kunde intervjuas på sin fritid uppfattar vi som att hon ansåg att det var viktigt att delta i vår studie och hon tog sig tid till det. Flera av respondenterna hade möjlighet att snabbt finna en ny intervjutid när de fick avboka utifrån att akuta situationer uppstod i arbetet. Flexibiliteten blev tydlig även när en av våra respondenter hade möjlighet att intervjuas samma dag som vi fick kontakt med henne. Det visar även att respondenten anpassade sig efter den tidspress vi befann oss under i förhållande till deadline för vårt examensarbete.

Nackdelar med digitala intervjuer kan vara tekniska problem, kvalitet och internetanslutning (Bryman, 2018, s.593). För vår del fungerade det väldigt bra gällande internet och kvaliteten. Ett problem vi stötte på var dock att endast en av oss kunde spela in via Teams inspelningsverktyg och vid ett tillfälle så kastades en av oss ut ur mötet. Den som var kvar i mötet fick då fortsätta intervjun tills den andra personen kunde komma in igen efter någon minut. Hade det inte varit möjligt att gå in på Teams igen hade den andra personen kunnat slutföra intervjun på egen hand eller boka om tiden. Hade vi båda haft problem med Teams så hade vi varit tvungna att boka om intervjun till en ny tid, en svårighet som inte uppstått om intervjun skett fysiskt.

4.2 Urval

Vi har använt oss av målstyrt urval vilket Bryman (2018, s.496) beskriver som strategiskt urval. Målstyrt urval handlar om att göra ett urval av deltagare, organisationer och platser som är relevanta för frågeställningarna och syftet i studien (ibid.). Vi valde att intervjua socialsekreterare eftersom det är dem som hanterar hemtagningsbegäran i sitt arbete på socialtjänsten. Vårt fokus var socialsekreterare med titeln barnsekreterare eftersom det främst är dem som hanterar hemtagningsbegäran. Inledningsvis tog vi kontakt med socialsekreterare på våra tidigare VFU-platser vilka var två olika socialtjänster inom enheten för barn och familj. Dessa socialtjänster tillhörde två olika kommuner varav en är en större kommun och den andra är en mindre kommun. I den större kommunen är socialtjänsten uppdelad inom fem stadsområden. Socialsekreterarna kontaktades via mejl och på så sätt fick vi tre respondenter varav två från samma socialtjänst.

Vårt mål var att hitta sex-sju respondenter och via kontakter med våra tidigare VFU-platser hade vi fått ihop tre men behövde fler. Vi valde då att använda vårt kontaktnät, en av oss arbetar idag som timanställd på socialtjänsten i den större kommunen inom enheten för barn och familj. Med hjälp av det fick vi tillgång till mejladresser till socialsekreterare som arbetar på socialtjänsten i andra stadsområden. Vi mejlade ett flertal socialsekreterare som arbetar inom enheten för barn och familj på andra socialtjänster i den större kommunen och fick då ytterligare två respondenter. Vi hade fått ihop totalt fem respondenter och behövde

fortfarande fler. Vi kontaktade då ytterligare en socialsekreterare från den tidigare VFU-platsen i den större kommunen och fick på så sätt en till respondent. Respondenten tipsade oss även om ytterligare två personer som vi tog kontakt med och fick då en till respondent som ville ställa upp. Vi använde oss av snöbollsurval för att hitta den sista respondenten (Bryman 2018, s.504).

Utifrån att vi kontaktade våra tidigare VFU platser så hade vi sedan tidigare en relation till fyra av våra sju respondenter. Det kan ses som en fördel då vi redan hade kontaktuppgifter till dem och de var mer villiga och intresserade av att ställa upp. Av dem vi kontaktade som vi kände var det endast en som tackade nej utifrån tidsbrist, jämfört med dem vi mejlade som vi inte kände där det var några som inte svarade eller tackade nej utifrån att de inte hade erfarenhet av hemtagning. En annan fördel med att vi träffat några av socialsekreterarna innan kan vara att det blev mer avslappnat då intervjun fick hållas digitalt över Teams. En nackdel med att vi sedan tidigare känner några av dem kan bli att allting inte blir uttalat under intervjun. Det kan bero på att respondenterna tänker att vi redan har tidigare kunskap om området utifrån vår VFU.

En risk med vårt urval, med tanke på att det är målstyrt, är att respondenterna kan ha liknande attityder och erfarenheter till följd av deras arbetskultur. En sådan risk kan leda till att materialet inte blir allsidigt (Eriksson-Zetterquist- & Ahrne, 2015 s.41). Vi har försökt minimera risken med att intervjupersonerna skulle ha liknande värderingar genom att välja socialsekreterare från fem olika socialtjänster från två olika kommuner för att få mer spridning i deras svar. Samtliga respondenter var kvinnor och detta var inget aktivt urval men största delen av de socialsekreterare som kontaktades var kvinnor eftersom det är ett kvinnodominerat yrke. I urvalet valdes ett professionellt perspektiv istället för ett klientperspektiv. Vi ansåg att intervjua socialsekreterare istället för klienter var lämpligare för studien för att det inte skulle uppstå någon beroendeställning mellan intervjuperson och intervjuare. Klienter hade kunnat uppleva att de står i beroendeställning till oss, då vi i sådana fall hade kontaktat dem genom socialsekreterare, och detta kan påverka de svar som ges under intervjun.

Nedan presenteras våra intervjupersoner utifrån namnet vi har valt att kalla dem, deras arbetsplats, vilken kommun de jobbar i och hur länge de har jobbat inom barn och familj.

Alias:	Arbetsplats:	Storlek på kommunen	Antal år inom barn och familj
Daniella	Socialtjänst 1	Mindre kommun	6 år
Tina	Socialtjänst 2	Större kommun	6 år
Felicia	Socialtjänst 4	Större kommun	5 år
Nora	Socialtjänst 2	Större kommun	4,5 år
Marie	Socialtjänst 3	Större kommun	14 år
Jenny	Socialtjänst 2	Större kommun	5 år
Bea	Socialtjänst 5	Större kommun	4 år

4.3 Metodens tillförlitlighet

Metodens tillförlitlighet kan diskuteras genom begreppen autenticitet, pålitlighet och träffsäkerhet. Autenticitet behandlar empirins äkthet och att materialet redovisas korrekt (Lind, 2019, s.165). Vi har använt oss av flera citat för att tydliggöra att vår analys bygger på respondenternas egna ord. Detta för att uppnå autenticitet i vårt material. Begreppet träffsäkerhet behandlar om empirin ger svar på det vi avsåg att undersöka (ibid.). Detta har vi uppnått genom att noggrant utformat våra intervjufrågor. Begreppet pålitlighet handlar om att forskningsarbetet görs konsekvent (Lind 2019, s.165). Detta kan även förstås utifrån begreppet transparens (Bryman 2018, s.490) och vi har varit tydliga med att redovisa hur vi har gått tillväga när vi exempelvis har tagit kontakt med intervjupersoner. Detta har vi gjort för att uppnå pålitlighet och transparens. Validitet kan förklaras utifrån studiens riktighet där det krävs välgrundade och övertygande argument. Validitet handlar om att säkerställa att man undersöker det man avsåg att undersöka (Kvale & Brinkmann 2014, s. 296).

I vår studie har vi ständigt återkopplat till syftet och frågeställningarna för att säkerställa att vi undersöker det vi avsåg att undersöka och därigenom ökar pålitligheten. Reliabilitet i en studie kan förstås utifrån om resultatet är tillförlitligt och konsekvent. Det handlar om i vilken utsträckning resultatet skulle kunna reproduceras av andra forskare. En faktor som kan påverka reliabiliteten är ledande frågor som kan uppkomma som följdfrågor. Detta kan ha en oavsiktlig påverkan på respondenternas svar (ibid. s.295). Under våra intervjuer har vi utgått från en intervjuguide men även använt oss av följdfrågor. Vi har försökt att undvika att ställa ledande följdfrågor eftersom vi inte vill att respondenternas svar ska påverkas av detta. När vi hade haft några intervjuer där vi diskuterat intressanta följdfrågor och saker de tagit upp så ville vi ställa frågor kring det till våra kommande respondenter. En svårighet vi upptäckte då var utifrån reliabilitet att vi fick tänka oss för hur vi formulerade frågan så att det dels inte blev för ledande eller för färgat av hur tidigare intervjupersoner svarat och uttryckt sig.

4.4 Bearbetning och analys

I bearbetning av materialet började vi med att transkribera alla intervjuer. Det finns olika sätt att registrera intervjuer och intervjuerna påverkas av hur de omvandlas från tal till skrift. I en intervju sker ett socialt samspel där kroppsspråk och tonläge påverkar och är tillgängligt vilket försvinner när materialet omvandlas till skrift. Även ironi är svårt att återge i skrift och kan gå förlorat när det omvandlas. Ett sätt att bevara och kunna gå tillbaka är att spela in intervjuerna (Kvale & Brinkmann 2014, s.218f). Transkribering kan ske på olika sätt, det finns olika nivåer av noggrannhet. Vid transkribering behöver man göra ett val hur noggrant man ska återge det. Om man ska återge upprepningar som “mm” och skriva ut pauser, suckar, skratt eller betoningar eller om man återger det mer formellt (Kvale & Brinkmann (2014, s.221f). Vi har i vår transkribering valt att återge materialet mer formellt och skriver inte i det stora hela ut upprepningar, pauser och emotionella uttryck. Vi valde att göra så eftersom att vi var mer intresserade av vad respondenterna berättade än hur de formulerade sig. Hur de uttryckte sig var inte heller avgörande för vårt resultat då vi var intresserade av deras erfarenheter. Vi valde att redan i transkriberingen anonymisera

intervjupersonerna utifrån konfidentialitetskravet (Kvale & Brinkmann, 2014, s.227f). Vi valde då att byta namn på intervjupersonerna.

Efter transkriberingen började vi att bearbeta vårt material. Ett sätt att arbeta med bearbetning av material är att sortera, reducera och argumentera för sitt material (Rennstam & Wästerfors 2015, s.181ff). Denna metod använde vi oss av och efter att vi transkriberat materialet läste vi igenom det flera gånger och markerade delar av innehållet för att på så sätt koda intervjumaterialet. Vi valde att göra detta genom att färgmarkera citat som vi ansåg var talande för förutbestämda rubriker. Exempel på dessa rubriker var handlingsutrymme, lagstiftning, barnet och administration. Genom att läsa igenom de olika transkriberingarna upptäckte vi återkommande innehåll i intervjuerna vilket ledde till att vi skapade teman som vi arbetade utifrån.

Vi skapade ett dokument där vi delade upp materialet i olika teman såsom exempelvis "begränsningar" och "möjligheter" där vi skrev en sammanfattning av vad respondenterna hade gemensamt att säga om dessa teman samt vad som skiljde sig åt. Vid en sortering av materialet kan det vara gynnsamt att slå sig fri från förutbestämda uppfattningar om vad materialet kommer visa (ibid.). Vi formulerade därför även nya kategorier under kodningens gång utifrån vad materialet visade och utgick inte endast från de som var förutbestämda. Vi kopierade även in flera citat från transkriberingen som passade in under rubrikerna för att få en överblick över materialet. På så sätt sorterade vi vårt material men hade inte möjlighet att ta med alla aspekter som respondenterna pratade om under intervjuerna. Vi blev tvungna att reducera materialet och endast ta med sådant som vi ansåg var relevant för frågeställningarna och intressant för analysen. Vi fick därmed välja bort en del rubriker och hade heller inte möjlighet att redovisa alla aspekter som respondenterna pratade om. En reducering kan innebära att behöva gå fram och tillbaka mellan de utvalda delarna av materialet och se på helheten av materialet för att använda sig av allt som analysen kräver (Rennstam & Westerström 2015, s.183).

Vi valde att fokusera på utvalda delar av intervjuerna men samtidigt gå tillbaka till transkriberingen i sin helhet under analysen för att inte förlora viktiga delar när

analysen växer fram. Under nästa steg av bearbetningen av materialet använde vi teori för att argumentera utifrån vårt material. Detta kan göras i relation till tidigare forskning och genom att teoretisera materialet (ibid. s.183). Genom argumentationen kunde vi sätta ord på det vi hade funnit intressant i vårt material, förklara det utifrån teori och jämföra det med tidigare forskning. Under vårt arbete med analysen framträdde svårigheter och dilemman som socialsekreterarna upplever i förhållande till hemtagningsbegäran. Med detta i åtanke valde vi att kategorisera analysens delar bland annat utifrån hemtagningsbegäran som en ständig process. Denna kategorisering gjordes både utifrån barnet men även utifrån administration och lagar för socialsekreterarna.

4.5 Etiska överväganden

Forskningsetiska principer har vi hela tiden haft i åtanke när vi gjort vår studie. Vetenskapsrådet (u.å) skriver om forskningskravet handlar om att forskning behöver bedrivas och att det krävs av samhället. Forskningen behöver riktas mot viktiga frågor och ha en hög kvalitet. Utöver forskningskravet så finns individskyddskravet som innefattar fyra krav, samtyckeskravet, informationskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet u.å, s.6). Samtyckeskravet (Vetenskapsrådet u.å, s.9) har vi tagit hänsyn till genom att vi skrev ihop en samtyckesblankett som vi skickade till våra intervjupersoner: Vi hann inte få in dessa samtyckesblanketter innan alla intervjuer och vi har då tagit ett muntligt samtycke som vi spelat in och sedan även fått skriftliga samtycken från våra intervjupersoner.

Informationskravet (Vetenskapsrådet u.å, s.7) har vi tagit hänsyn till genom att vi innan intervjun skickade ut ett informationsbrev tillsammans med samtyckesblanketten till våra intervjupersoner, (se Bilaga 2). I informationsbrevet förklarade vi vilka vi var och vad vår studie handlar om. Vi förklarade hur intervjun skulle gå till och att vi kommer hantera deras uppgifter på ett säkert sätt och att bara vi och vår handledare kommer ta del av materialet. Vi förklarade också att de var helt anonyma och hade möjlighet att avbryta intervjun när de ville utan att de skulle leda till några konsekvenser. Nyttjandekravet (Vetenskapsrådet u.å, s.14) uppfyller vi genom att vi har varit tydliga både i informationsbrevet och

i början av våra intervjuer att intervjupersonernas uppgifter endast kommer att användas i vår studie och sedan kommer att raderas när studien är klar.

Konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet u.å, s.12) har vi tagit hänsyn till genom att vi är tydliga med att uppgifterna bara komma att användas till studien och inte komma ut till obehöriga. Vi var också tydliga i både informationsbrevet och muntligt att vi efter vår studie är klar kommer att radera allt material. Vi använde oss av en intervjunyckel där vi gav respondenterna andra namn som vi använde när vi hänvisade till dem i uppsatsen och transkriberingen. Detta gjorde vi för att anonymisera respondenterna. Vi valde att ge dem påhittade namn för att underlätta för oss själva samt för läsaren. Utifrån etiska principer stötte vi på lite svårigheter utifrån att det mesta sker på distans. Dels gällande samtycke från våra intervjupersoner, det var svårt praktiskt sätt att det skulle få vår samtyckesblanket och skriva på och att vi skulle få tillbaka den innan intervjun. Vi löste dock detta smidigt genom att vi tog ett muntligt samtycke som vi spelade in i början av intervjun. Vi skickade ut informationsbrev och samtyckesblankett på mejl eller lämnade fysiskt där vi hade möjlighet. Intervjupersonerna lämnade sedan påskrivet antingen via mejl eller fysiskt. Då en av oss arbetar med några av intervjupersonerna så gick det att lösa fysiskt.

Vi valde att använda ett professionellt perspektiv och intervjua socialsekreterare istället för klienter. Vilket vi anser är mer etiskt försvarbart då föräldrar kan anses vara i en utsatt situation när dem befinner sig i en process för en hemtagning och kan stå i beroendeställning till socialsekreterarna. Nackdelen med ett professionellt perspektiv är att klient perspektivet inte blir synligt. Det gör att föräldrarna inte får möjlighet att uttrycka sig och sina åsikter och upplevelser. Vårt fokus är socialsekreterarnas erfarenheter och därför är det deras perspektiv som blir synligt.

5. Analys & resultat

I delen nedanför följer analys, resultat och genomgående i analysen används begreppet handlingsutrymme. Först presenteras och analyseras aktuella aktörer

och socialsekreterarnas erfarenhet av hemtagningsbegäran. Sedan följer analys av lagstiftningen utifrån hemtagningsbegäran samt analys av lagförslaget Lex Lilla hjärtat. Därefter följer analys av hemtagningsbegäran som en ständig process i förhållande till barnets delaktighet och administration. Avslutningsvis följer analys av socialsekreterarnas kontakt med föräldrar vid en hemtagningsbegäran.

5.1 Hemtagningsbegäran leder sällan till hemflytt

En hemtagningsbegäran innebär att socialsekreteraren utreder om barnet ska vara fortsatt placerat i familjehem eller flytta hem till sina biologiska föräldrar. I de ärenden där en hemtagningsbegäran görs är det föräldern som gör begäran och vill få till en hemflytt. Därmed är det inte socialsekreteraren som har påbörjat processen för en hemflytt. Därav kan socialsekreteraren vara av en annan åsikt än föräldern när bedömning görs om barnet kan flytta hem. I de ärenden som socialsekreterarna bedömer att barnet kan flytta hem så kan en hemflytt initieras på socialsekreterarens initiativ och då krävs ingen hemtagningsbegäran.

5.1.1 Bakgrund

Vid en hemtagningsbegäran är flera aktörer involverade. Det framkommer i intervjuerna att barnen ofta har ett ombud som företräder dem i rätten. Socialsekreteraren, oftast en barnsekreterare, är den som skriver hemtagningsutredningen. De tar kontakt och samtalar med familjehemmet, biologiska föräldrar, skola och andra relevanta personer som har kännedom om barnet. Det framkommer i intervjuerna att barnsekreterare ofta samarbetar med familjehemssekreterare i ärenden. Barnsekreterare inhämtar barnets åsikt vid en hemtagningsbegäran och gör utifrån sin utredning en bedömning som lämnas till Förvaltningsrätten. Rätten fattar sedan beslut om LVU-grunderna kvarstår och om barnet ska vara fortsatt placerat eller flytta hem till sina biologiska föräldrar. Om barnsekreteraren inte delar rättens beslut och beslutet blir att barnet ska flytta hem så har socialsekreteraren möjlighet att fortsätta arbeta med insatser i hemmet om föräldern samtycker, alternativt ansöka om flyttningsförbud för att barnet inte ska flytta hem. Föräldrarna har även rätt att överklaga beslutet och det går då vidare upp till Kammarrätten.

5.1.2 Erfarenheter av hemtagningsbegäran

Respondenternas erfarenhet av hemtagningsbegäran skiljer sig åt och de har arbetat olika länge inom barn och familj på socialtjänsten. Deras arbetserfarenheter är mellan fyra och ett halvt år upp till fjorton år.

Respondenternas erfarenhet av antal hemtagningsbegäranden skiljer sig åt. Majoriteten av respondenterna har gjort tre-fem stycken medan en annan respondent var osäker på hur många hon hade gjort. En respondent har hanterat ungefär tio hemtagningsbegäranden och en annan ett tjugotal. Flera respondenter berättar att det ofta är upprepande hemtagningsbegäranden i samma ärende. Endast två av våra respondenterna har erfarenhet av att det har blivit en hemflytt efter att hemtagningsbegäran har gjorts. Analysen visar att detta kan vara intressant utifrån att en av de två respondenterna även är den enda som arbetar i en mindre kommun. Daniella som arbetar i den mindre kommunen har inte titeln barnsekreterare som våra andra respondenter har utan hennes titel är utredande socialsekreterare. Daniella har ändå deltagit vid flera hemtagningsbegäranden och skrivit hemtagningsutredningar.

Analysen synliggör att det ser annorlunda ut på en liten socialtjänst jämfört med en större, som resten av våra respondenter arbetar på. Det visar våra intervjuer då Daniella arbetar mer brett både som utredare och har hand om hemtagningsbegäran. Det framkommer i intervjuerna att en hemflytt kan vara ovanlig utifrån att förvaltningsrätten ofta dömer enligt socialsekreterarens bedömning av ärendet. Det framkommer i intervjuerna att i de fall där socialsekreteraren anser att en hemflytt är möjlig är de oftast redan igång med en hemtagningsprocess, därmed behövs inte en hemtagningsbegäran.

Respondenterna förklarar att hemtagningsbegäran ofta görs i de ärenden där föräldern och socialsekreteraren inte kommer överens om vart föräldern och barnet befinner sig i förhållande till en hemflytt. Felicia beskriver det på följande sätt:

Oftast när en förälder begär hem eller begär upphörande av vården så tänker vi att det är ganska långt ifrån att de här barnen ska hem. Det är väldigt sällan jag har tänkt att ja, snart kanske det är dags. Det är ju alltid när det är LVU och då är det oftast svårare problematik och när man tycker så olika från början. (Felicia, 210420)

Få av respondenterna har varit med om att barnet har flyttat hem efter en hemtagningsbegäran. Utifrån det, samt Felicias citat, visar analysen att meningsskiljaktigheter mellan förälder och socialsekreterare kan vara en anledning till att hemflytt är så pass ovanligt utifrån hemtagningsbegäran. Analysen visar vidare att hemtagningsbegäran oftast bara leder till hemflytt ifall socialsekreterarna redan har funderat på att det vore aktuellt. Respondenterna som arbetar i en större kommun har titeln barnsekreterare och har mer specificerade arbetsuppgifter jämfört med i den mindre kommunen. En skillnad är också när de diskuterar ärenden eftersom i den mindre kommunen har de ärendegenomgång en gång i veckan där barnsekreterare, utredande socialsekreterare, familjehemssekreterare och chef deltar. Det skiljer sig åt från den större kommunen då de istället diskuterar med förste socialsekreterare, sektionschef, barnsekreterare och familjehemssekreterare och har inte diskussioner med utredande socialsekreterare på samma sätt som i den mindre kommunen.

Respondenterna berättar att deras arbete med hemtagningsbegäran innefattar utredningskrivande, insamling av material, samtal med föräldrar, barnsamtal och referenssamtal med bland annat BUP och skola. Respondenterna berättar att de utreder barnets behov och bedömer hur väl föräldern matchar behoven. Respondenterna berättar att de utreder barnets inställning vid en hemtagningsbegäran. Det kan göras genom barnsamtal eller observation beroende av barnets ålder. Barnen har ofta ett ombud som träffar barnet och socialsekreteraren kan ta hjälp av ombudet i bedömningen men oftast träffar socialsekreteraren också barnet. En del respondenter berättar att de ibland gör observationer i samband med planerade umgängen och att de har regelbunden kontakt med barnet. De kan via den kontakten och redan inplanerade samtal ta reda på barnets inställning kring hemtagningsbegäran. Analysen speglar att socialsekreteraren ser till barnets bästa utifrån att de möjliggör så att barnets åsikt blir synlig och att barnet får vara delaktigt samtidigt som socialsekreterarna gör det på ett sätt som skadar barnet så lite som möjligt.

I likhet med tidigare forskning (Nordenfors 2010, s.16) visar analysen att socialsekreterarna måste göra en bedömning utifrån barnets risk att fara illa om de får uttrycka sig jämfört med om dem inte får uttrycka sin åsikt. Respondenterna

berättar att barnets delaktighet och hur mycket utrymme deras åsikter får påverkas av barnets ålder och mognad och ifall barnet kan vara självständigt i sina åsikter. Tidigare forskning visar att barnets åsikter riskerar att uteslutas om de inte kan vara självständiga i sina åsikter (Wågby & Englander, 2019, s.174, McCafferty, 2017, s.337). Analysen synliggör att socialsekreterarna tar barnets möjlighet till att vara självständig i sina åsikter i beaktning när de gör en bedömning av barnets åsikt. I intervjuerna framkommer det att respondenterna har stort handlingsutrymme i förhållande till hemtagningsbegäran därmed kan de utforma hur de bedriver utredningsarbetet och hur barnet involveras. I intervjuerna framgår det också att socialsekreterarna samtidigt måste förhålla sig till de krav på dokumentation som finns och den lagstiftning som reglerar arbetet. Detta kan förstås utifrån Lipsky (2010, s.17) som menar att socialsekreterarens arbete medför både stor frihet men också begränsas av lagen.

Handlingsutrymmet medför ett stort ansvar för socialsekreterarna och det är därför viktigt att socialsekreterarna gör genomtänkta val (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008 s.17). Analysen visar att socialsekreterarna har möjlighet att göra medvetna val och använda sin frihet i arbetet. Det blir synligt när de väljer att göra observationer vid redan planerade umgängen för att inhämta barnets inställning, istället för att boka in ytterligare ett tillfälle för barnet. På så sätt behöver inte barnet involveras mer än det redan gör och barnen slipper ytterligare samtal utifrån att deras föräldrar begärt en hemtagning. Sammanfattningsvis skiljer sig respondenternas erfarenhet av hemtagningsbegäran åt. Analysen synliggör dock att en gemensam faktor är att socialsekreterarna anser att hemtagningsbegäran oftast görs i de ärenden där föräldern och socialsekreterarens åsikter skiljer sig åt. Analysen synliggör vidare att det är i dessa fall som socialsekreteraren anser att föräldern och barnet befinner sig långt ifrån en hemflytt, men trots detta görs en hemtagningsbegäran.

5.2 Lagändringar är inte lösningen

Socialsekreterarnas möjligheter i sitt arbete regleras delvis utifrån lagstiftningen och det finns delar av lagen som respondenterna menar hade behövt förändras vilket presenteras nedan. Det nya lagförslaget Lex Lilla hjärtat presenteras för att

stärka principen om barnets bästa men respondenterna menar att det är andra delar som också behöver förändras för att lagförslaget ska göra skillnad i arbetet.

5.2.1 Hemtagningsbegäran “gång på gång”

Det finns idag ingen tidsbegränsning för hur ofta en förälder kan göra en hemtagningsbegäran. Våra respondenter anser att möjligheten till hemtagningsbegäran borde begränsas tidsmässigt. I intervjuerna framkommer det att föräldrar har möjlighet att göra obegränsade hemtagningsbegäranden och kan göra en ny begäran direkt efter att domen fallit. Flera av våra respondenter menar att rätten för föräldrarna att pröva vården ska finnas kvar men de förespråkar en begränsning av hur ofta föräldrarna får göra en hemtagningsbegäran. Begränsningen menar de behövs utifrån hur barnet och föräldern påverkas av återkommande hemtagningsbegäranden men också utifrån den arbetsbelastning det leder till för socialsekreterarna. Nora menar att “man utsätter ju också föräldern för att utsätta barnet på något sätt genom att möjligheten finns”.

Analysen visar att respondenterna resonerar kring vikten av föräldrarnas rättighet att begära hemtagning men menar samtidigt att det kan påverka flera parter negativt. Utifrån detta anser respondenterna att möjligheterna till hemtagningsbegäran kan begränsas utan att det inskränker på föräldrarnas rättighet. I analysen framkommer det att socialsekreterarna även uppvisar en oro för att föräldern utsätter barnet. I intervjuerna framkommer det att lagen möjliggör för att föräldern kan utsätta barnet när de får göra återkommande hemtagningsbegäranden så tätt i tid. Daniella berättar att föräldrar kan se hemtagningsbegäran som ett sätt att motbevisa socialsekreteraren och om det går igenom rätten kan föräldrarna anse att de “vann”. Daniella menar dock att det inte är socialsekreteraren som “förlorar” i en sådan situation utan barnet. Därför menar Daniella att socialsekreteraren måste “vara sitt mest professionella” i en sådan situation för att skapa ett bra samarbete och se till att den kommande hemflytten blir bra för barnet.

I analysen framkommer det att det uppstår en svårighet för socialsekreterarna när föräldrarna ser möjligheten till hemtagningsbegäran som ett sätt att vinna över

socialtjänsten. Socialsekreterarnas erfarenhet kan förstås som att föräldrarna inte har fokus på barnets bästa utan fokus är att "vinna" över socialtjänsten. I sådana fall måste socialsekreterarna behålla sin professionella sida och se till vad som blir bäst för barnet. Respondenterna föreslår olika tidsintervaller för hur hemtagningsbegäran kan begränsas tidsmässigt och menar att var nionde månad eller vartannat år hade varit möjliga förslag. Respondenterna menar att vården redan övervägs var sjätte månad och därför kan möjligheter till ytterligare prövning av vården genom hemtagningsbegäran begränsas tidsmässigt.

I intervjuerna framkommer det att det är mer av ett föräldraperspektiv än ett barnperspektiv utifrån hur lagen kring hemtagningsbegäran är utformad. Tina menar att det inte är för barnets skull som det finns möjlighet att kunna driva en process för hemtagning "gång på gång". Marie anser att vården i familjehem blir verkningslös när föräldrarna ständigt kan ha igång en rättslig process genom hemtagningsbegäranden och på så sätt "störa vården". Analysen synliggör att socialsekreterarna upplever ett dilemma i hur de ska agera när de arbetar som barnets sekreterare, och därför ska se till barnets bästa, men samtidigt tvingas göra en hemtagningsutredning vid varje ny begäran.

Handlingsutrymmet kan begränsas av lagstiftning (Johansson 2007, s.50) och analysen visar att därför tvingas socialsekreterarna involvera barnet vid varje ny begäran även om de anser att det stör barnets vård när det sker återkommande. Det kan förstås som att socialsekreterarna tvingas agera på ett sätt som det i intervjuerna framkommer kan uppfattas strida mot barnets bästa.

Sammanfattningsvis menar respondenterna att det inte borde vara möjligt för föräldrarna att kunna göra en ny hemtagningsbegäran direkt efter att domen fallit. Respondenterna anser att detta i längden påverkar både barnet och föräldern negativt samt bidrar till ökad arbetsbelastning för socialsekreterarna. Vidare anser de även att begränsningen är genomförbar utan att föräldrarna fråntas sin rätt att pröva vården.

5.2.2 Hur bra är Lex lilla hjärtat?

Utifrån det som hände Lilla Hjärtat har lagförslaget Lex Lilla hjärtat presenterats. Lagförslaget ska stärka principen om barnets bästa och innehåller till exempel förslag på hur bestämmelserna flyttningsförbud, vårdnadsöverflytt och uppföljning kan förbättras. Barnets bästa regleras utifrån lagstiftningen som har förändrats över åren, och år 2020 blev barnkonventionen lag. Samtliga av respondenterna menar dock att det inte har blivit någon skillnad i praktiken. Marie förklarar att “vi har ju redan barnkonventionen invävd i socialtjänstlagen så man kan ju inte förvänta sig så mycket i vårt arbetssätt tänker jag”. Detta menar hon är anledningen till att de inte upplever någon större skillnad i sitt arbetssätt. Det är något som flera av respondenterna är eniga om och Daniella menar att barnkonventionen som lag mer kan ses som en “pappersprodukt”. Bea beskriver att hon inte upplever att det har gjort någon skillnad för hennes del, men att hon upplever att det har gjort skillnad på andra avdelningar, exempelvis ekonomiskt bistånd och vuxenheten. Bea berättar att socialsekreterarna nu i större utsträckning tar kontakt med henne som barnsekreterare till placerade barn för att ta med barnet i sina bedömningar.

Analysen speglar att socialsekreterarna redan är medvetna om och arbetar utifrån barnkonventionen vilket kan vara en förklaring till att de inte upplever någon förändring i sitt arbete. Samtidigt kan det stärka principen om barnets bästa hos andra avdelningar på socialtjänsten. Efter det som hände Lilla hjärtat har det kommit ett lagförslag som ska stärka principen om barnets bästa, förslaget heter Lex Lilla hjärtat (Regeringskansliet 2021). Respondenterna menar att det finns andra delar som hade behövts förändras utöver vad som föreslås i lagförslaget. Nedan presenteras delar som socialsekreterarna upplever är problematiska i förhållande till uppföljning, flyttningsförbud och vårdnadsöverflytt. Majoriteten är kritiska till lagförslaget men två av respondenterna är i större utsträckning positivt inställda. Analysen visar att socialsekreterarnas kritiska inställning till lagförslaget även kan förstås utifrån att de upplevde att barnkonventionen som lag inte gjorde någon större skillnad i praktiken. Analysen synliggör vidare att det kan förstås utifrån att en del respondenter menar att de även idag har möjlighet till vissa delar i lagförslaget, exempelvis flyttningsförbud.

De socialsekreterare som är mer positivt inställda menar att det är bra med en längre uppföljningsperiod eftersom det ger bättre stöd till familjen. De menar också att det är positivt att möjligheten att ansöka om flyttningsförbud förtydligas även om det var möjligt att göra redan innan. Vidare är de positiva till förslaget om vårdnadsöverflytt. Bea menar att hon tidigare har kämpat mycket för dessa förslagen men samtidigt ser hon stora utmaningar med det. Hon anser att det fortfarande är ett starkt föräldraperspektiv vilket kan påverka möjligheterna till att få igenom vårdnadsöverflytt. Gällande förslaget om flyttningsförbud enligt 24§ LVU anser Nora att socialsekreterarnas kompetens minimeras när det lagstiftas att de ”ska” göra överväganden. Nora menar vidare att tvingande lagstiftning bidrar till ökad administration för socialsekreterarna. Hon påpekar att möjligheten att använda sig av flyttningsförbud redan finns idag, även om det inte är lagstadgat att det ska övervägas.

Noras upplevelse av att lagstiftning och ökad dokumentation påverkar hennes arbete bekräftar att handlingsutrymmet kan begränsas och undermineras till följd av ökad dokumentation (Jacobsson & Martinell Barfoed 2019, s.56f). Analysen visar att lagstiftning kan upplevas begränsande eftersom det bidrar till en ökad arbetsbelastning och administration för socialsekreterarna. Detta leder i sin tur till att de får mindre tid över till andra arbetsuppgifter och klientkontakt. I förhållande till att Nora uttrycker att socialsekreterarnas kompetens minimeras med tanke på hur lagstiftningen utformas framkommer det i analysen att det kan upplevas som en brist på förtroende för socialsekreterarnas kompetens. Den mänskliga aspekten i bedömningsarbetet är viktig, vilket leder till att socialsekreteraren ska kunna göra individuella tillämpningar vid varje bedömning (Lipsky 2010, s.xi; Evans & Harris 2004, s.44).

Analysen visar att individuella bedömningar aktualiseras vid förslaget om flyttningsförbud. Detta eftersom förslaget innebär att socialsekreterarna förlorar viss möjlighet till individuella bedömningar om de tvingas överväga det i alla ärenden och inte endast i de ärenden då socialsekreterarna bedömer att övervägandet behövs. Analysen synliggör att om det lagstiftas att socialsekreterarna ”ska” överväga flyttningsförbud blir det mer tidskrävande och

bidrar till ökad dokumentation vilket minskar handlingsutrymmet. En annan del av lagförslaget är att tidigarelägga vårdnadsöverflytt. Respondenterna ser flera svårigheter med de samtidigt som de även ser fördelar. I intervjuerna framkommer det att det inte är tidsperspektivet som är problematiskt vid vårdnadsöverflytt. Nora menar att förslaget är vagt eftersom socialsekreterarna redan idag har möjlighet att ansöka om vårdnadsöverflytt tidigare.

Respondenterna är positiva till förslaget utifrån att vårdnadsöverflytt blir ett sätt för barnet att slippa oro över vart de ska bo. Det framkommer i intervjuerna att efter en vårdnadsöverflytt kan barnen komma till ro på ett annat sätt i familjehemmet och behöver inte ständigt involveras i rättsliga processer. Det blir en trygghet för barnen att de vet att de kommer få stanna i familjehemmet. Analysen visar att socialsekreterarna anser att vårdnadsöverflytt är positivt utifrån att det leder till att barnet får stanna kvar i familjehemmet när vårdnadsöverflytten har gått igenom. I intervjuerna framkommer det att hemtagningsbegäran inte kan göras när familjehemmet är vårdnadshavare vilket då leder till att de biologiska föräldrarna kommer strida mot familjehemmet istället. Tina menar att det kan finnas en rädsla hos familjehemmet av att hamna i en vårdnadstvist med de biologiska föräldrarna efter vårdnadsöverflytten. Hon berättar att de på hennes arbetsplats har diskuterat att de måste hitta en lösning på hur de kan ge anpassat fortsatt "mycket stöd" till familjehemmet. Till följd av den rädsla som familjehemmen har att bli utan stöd menar Marie att tidigareläggande av vårdnadsöverflytt inte kommer leda till att fler barn vårdnadsöverflyttas. Det krävs isåfall mer stöd till familjehemmet efter att vårdnaden gått över.

Bea berättar att de på hennes arbetsplats fortsätter erbjuda mycket stöd och har en specifik familjehemssekreterare som ansvarar för detta. Analysen visar att socialsekreterarna har förståelse för varför familjehemmen kan känna en oro inför att ta över vårdnaden och de visar en medvetenhet om vikten av att erbjuda fortsatt stöd. Analysen speglar att det även finns ett annat perspektiv på vårdnadsöverflytt och respondenterna berättar om ärenden där en vårdnadsöverflytt har lett till att de biologiska föräldrarna inte har fortsatt strida mot familjehemmet. Analysen synliggör vidare att det kan bero på att föräldrarna har stridit mot socialtjänsten som placerade deras barn och inte vill strida mot

familjehemmet. I intervjuerna framkommer att relationen mellan biologiska föräldrar och familjehem kan förbättras efter en vårdnadsöverflytt. Tina menar att relationen mellan biologiska föräldrar och familjehemmet kan bli bättre och lugnare efter en vårdnadsöverflytt eftersom föräldrarna upplever att "kampen" är över.

I analysen framkommer det att efter vårdnadsöverflytten är socialtjänsten mindre delaktiga vilket kan vara en bidragande faktor till att det blir lugnare i relationen mellan förälder och familjehemsförälder. Tolkningsvis kan det på så sätt vara en fördel med vårdnadsöverflytt eftersom det kan minska den oro som tidigare funnits i relationen mellan parterna. Förslaget kring uppföljning på sex månader är våra respondenter inte lika kritiskt inställda till men ser svårigheter med det. Daniella anser att en svårighet som tillkommer vid uppföljning inte handlar om hur lång tidsperiod de har möjlighet att följa upp utan handlar mer om att föräldrarna kan vara problematiska vid uppföljning. Hon förklarar att i fallet med Lilla hjärtat blev socialsekreterarna inte insläppta av föräldrarna när de skulle följa upp efter hemflytten.

Daniella förklarar vidare att det inte blir naturligt om de tvingas ta med polisen vid en uppföljning för att bli insläppta. Analysen speglar att det på så sätt kan finnas andra delar som behöver förändras i förhållande till uppföljning utöver hur pass lång tid socialsekreteraren har möjlighet att följa upp. Sammanfattningsvis menar respondenterna att lagförslaget Lex Lilla hjärtat både är positivt och negativt. Detta eftersom de är bra att förslagen uppmärksammas men samtidigt menar respondenterna att det är fler delar än det som lagförslagen innefattar som behöver förändras.

5.3 En "ständig process" för barnet

Vid återkommande hemtagningsbegäranden befinner sig barnet ständigt i en rättslig process vilket respondenterna menar att barnet kan påverkas negativt av. Jenny beskriver att hemtagningsbegäranden kan bli en "ständig process" och menar att barnen "aldrig kan veta hur framtiden ser ut". Tina är av samma åsikt och menar att barnen "aldrig riktigt får landa eller vila" utifrån att det är

återkommande juridiska processer. I intervjuerna framkommer det att många barn inte kan känna sig hemma i sitt familjehem eftersom att de ständigt upplever att de inte vet hur länge de får stanna. Analysen synliggör att det är barnet som påverkas vid återkommande hemtagningsbegäranden, även om det är föräldrarna och socialsekreteraren som är de huvudsakliga aktörerna i processen. Ett dilemma uppstår för socialsekreteraren som enligt lag har en skyldighet att göra en ny utredning vid varje hemtagningsbegäran samtidigt som det innefattar att barnet involveras och informeras vilket respondenterna menar kan påverka barnen negativt. En utredning måste göras påvisar analysen och barnet involveras även om socialsekreteraren anser att barnet kan fara illa av processen. Socialsekreterare har ett stort handlingsutrymme (Lipsky 2010, s.13) och har därför möjlighet att påverka hur barnet involveras. De har dock alltid skyldighet att informera barnet.

Tina upplever att det under de senaste åren har skett en förändring och att barnsamtal sker i större utsträckning och barnen värderas högre. Det Tina säger kan förstås utifrån lagändringar som skett som stärker barnets rättigheter (Wågby & Englander, 2019, s.174). Tina menar att barnens åsikter värderas högt och avfärdas inte som "bara barn som pratar". Tidigare forskning visar att socialsekreterare behöver lyssna aktivt på barnen för att de ska uppleva sig delaktiga samt att synen på delaktighet kan skilja sig åt mellan vad barnet och socialsekreteraren bedömer som delaktighet (McCafferty 2017, s.336f; McLeod 2017, s.44f). Analysen visar att socialsekreterarna anser att barnets delaktighet är viktigt och att barnets åsikt är betydande. I tidigare forskning framgår det att socialsekreterare förr inte tog hänsyn till barnets åsikt i samma utsträckning och inhämtade inte barnets inställning (Vinnerljung 1996, s.154f). Analysen synliggör att det har skett en förändring och att barnperspektivet och barnens delaktighet idag är en större del av socialsekreterarnas arbete.

I likhet med artikel 12 i barnkonventionen menar respondenterna att barnens rätt till delaktighet bedöms utifrån deras ålder och mognad. I intervjuerna framkommer det att när en hemtagningsbegäran görs är socialsekreterarna skyldiga att informera barnet om det. Tina menar att många barn blir frustrerade och undrar varför och säger att de inte vill när föräldern gör en hemtagningsbegäran och att de som socialsekreterare ändå måste involvera

barnen. Vid ständiga juridiska processer där barnet involveras kan barnet påverkas negativt. Tina menar att föräldrarnas rätt att när som helst få vården prövad strider mot barnets bästa. Nora beskriver barnets delaktighet på följande sätt:

På något sätt involveras hon hela tiden och hon själv tycker att det är jobbigt. Hon blir irriterad och vill inte att mamma ska göra det här mer. Det är hela tiden någonting som rycker i barnet med de här utredande samtalen och så ett ombud som de har rätt till, vilket är bra men så kommer det en ny person som ska hem och prata om det. Man utsätter ju barnet hela tiden för de här processerna på något sätt. (Nora, 210423)

Noras beskrivning av att barnet konstant utsätts för en process och att någonting hela tiden "rycker" i barnet stämmer överens med den erfarenheten som Marie har när hon berättar att processerna innebär att det hela tiden är något som "drar i barnen". Det blir ständiga processer där barnen är "kvar i huvudet hos mamma och pappa" och inte får komma till ro i placeringen menar Marie. Detta blir ett dilemma för socialsekreterarna när de måste involvera barnen vid varje hemtagningsbegäran utifrån barnets rätt till delaktighet, men samtidigt ser socialsekreterarna en fara i hur barnen kan påverkas av att involveras i återkommande processer. Därför behöver socialsekreterarna finna en balans i att involvera barnen och samtidigt se till att barnen kan känna sig trygga och till ro i sin placering. Felicia menar att det är viktigt att barnen informeras om att en hemtagningsbegäran är gjord och förklarar att barnets föräldrar ofta pratar med barnen om att "snart får du komma hem, mamma och pappa kämpar för det" vilket kan göra barnen oroliga att höra. Tidigare forskning visar att det kan skapa en oro hos barnen när föräldrarna pratar om en hemflytt även när det inte är aktuellt (Boyle 2017, s.28f) vilket Felicia bekräftar i sin beskrivning.

Vidare visar tidigare forskning att en lojalitetskonflikt kan bli ett hinder för barnets rätt att uttrycka sig (Wågby & Englander, 2019, s.175). Detta resulterar till att barnen kan hamna i en svår situation där de inte vet vad de vill och att de påverkas mycket av sina biologiska föräldrars åsikter kring föräldrarnas vilja av att ta hem barnet. Analysen synliggör vidare att det kan bli svårt för barnet att skilja på sin egna åsikt och föräldrarnas åsikter när de befinner sig i en lojalitetskonflikt. Felicia beskriver även att det kan väcka mycket känslor hos barnet att få höra att

en hemtagningsbegäran är gjord. En oro kan skapas hos barnen när de hör från sina föräldrar att det är dags för hemflytt, även om det inte är aktuellt med en hemflytt i praktiken (Boyle 2017, s.28f). I analysen framkommer det att en hemtagningsbegäran kan framkalla negativa känslor hos barnen, vilket i sin tur leder till en oro om vart de ska bo. Marie beskriver att det finns de föräldrar som kan trygga barnen med att de älskar dem men att nu kommer de bo kvar i familjehemmet, men att det också finns en annan typ av föräldrar.

Dessa föräldrar fokuserar bara på att göra hemtagningsbegäran och kan inte trygga barnen i att de ska få bo kvar där de bor nu. Marie beskriver "vi har en del barn som inte vill träffa sina föräldrar själva för att de bara tjar på dem hela tiden och pressar dem till att säga att de vill flytta hem, säg att du inte kan leva utan mig. Så det påverkar jättemycket". Maries erfarenhet av föräldrar som pressar barnen att uttrycka en viss åsikt bekräftar det som framkommit i Wågby och Englanders (2019) resultat visar att lojalitetskonflikter med föräldern kan vara ett hinder för barnets rätt att uttrycka sin åsikt. Socialsekreteraren behöver därför ha barnets situation i beaktning när hänsyn tas till barnets åsikt (ibid.). I analysen framkommer det att barnets åsikt är viktig men att den måste beaktas utifrån om barnet kan vara självständig i sina åsikt för att inte föräldrarnas vilja ska påverka vad barnet uttrycker.

Jenny ser ett dilemma i att hon alltid måste fråga barnen om de vill träffa föräldrarna fast hon i vissa fall vet att barnen inte vill och det resulterar i en jobbig situation för barnen. Jenny berättar att hon får göra en bedömning av hur barnet påverkas av att träffa föräldern. Hon berättar vidare att det kan uppstå ett dilemma kring i vilken utsträckning hon ska se till att barnen får träffa sina föräldrar när barnen inte vill träffa sina föräldrar. Barn som inte vill träffa sina föräldrar kan påverkas negativt av att träffa dem. Tidigare forskning visar att en del barn kan ta ett steg bakåt i utvecklingen efter umgänge med föräldrar (Boyle, 2017, s.28f). Sammanfattningsvis menar respondenterna att barnets delaktighet är viktig men att det även kan bli problematiskt.

5.4 En ”ständig process” för socialsekreteraren

Administration och organisationens resurser, exempelvis ekonomi, kan påverka socialsekreterarnas handlingsutrymme. Hemtagningsbegäran kan ses som en ”ständig process” även för socialsekreterarna.

5.4.1 Hemtagningsutredningar ”på löpande band”

Hemtagningsbegäran kan upplevas som en ”ständig process” för barn, men också för socialsekreterare ur ett administrativt perspektiv. Det kan inkomma återkommande hemtagningsbegäranden som leder till mycket dokumentation och ökar arbetsbelastningen hos socialsekreterarna. Våra respondenter berättar att dokumentation är en stor del av deras arbete och att det tar mycket tid från arbete som kunde lagts på klienter. Socialsekreterarnas arbete regleras av lagstiftning samt organisatoriska krav. Deras arbetsuppgifter innefattar stora krav på dokumentation och arbetet formas av vilka resurser som finns i organisationen. I intervjuerna framkommer det att det tillkommer mycket administrativt arbete utifrån hemtagningsbegäran och att socialsekreterarna därför behöver prioritera sin tid mellan administration och klientkontakt. Jacobsson & Martinell Barfoed (2019, s.41) menar att administration bidrar till att det blir mer rättssäkert för klienter.

Respondenterna anser att administration tar upp mycket av deras tid och pratar inte om rättssäkerheten i förhållande till dokumentation. Analysen synliggör att respondenterna är negativt inställda till den mängd dokumentation som återkommande hemtagningsbegäranden leder till då det är tidskrävande. Respondenterna nämner inget kring de positiva delarna med dokumentation vilket kan förstås utifrån att det är underförstått. Felicia berättar om sin erfarenhet av administration i arbetet på följande sätt:

Ibland blir det mer att skriva fyra olika dokument som egentligen känns som att man skriver samma saker som tar massa tid. Istället för att kunna prata med barnet eller kunna arbeta med barnet och föräldern. (Felicia, 210420)

Felicia beskriver i likhet med Lipsky (2010, s.30f) att dokumentationskraven påverkar hennes möjligheter till klientkontakt vilket analysen visar beror på tidsbegränsningen i arbetet. Tidigare forskning visar att administration kan öka

distansen till klienterna och att socialsekreterarna får prioritera tid och energi åt administration istället för klientrelationer (Jacobsson och Martinell Barfoed, 2019, s.56f; Socialstyrelsen 2018; Falkenström & Hjärpe 2017). Analysen speglar att socialsekreterarna, utifrån de krav som finns på administration, tvingas prioritera viss tid från klientkontakt till dokumentation. Administration som Felicia menar "tar massa tid" och Tina menar att hon stundvis kan känna sig som en "assistent" till följd av all dokumentation i arbetet. Respondenterna menar vidare att en del av deras arbetsuppgifter skulle någon annan kunna utföra. Tina menar att "det är typ samma saker i alla dokument" men att de trots det tvingas dokumentera utifrån de krav som finns. Flera av respondenterna uttrycker att de upplever att dokumentationen leder till att de inte kan lägga så mycket tid på klienterna som de hade önskat. Socialsekreterarnas arbete styrs både av personliga och byråkratiska faktorer (Johansson år, s.51f) och utifrån detta måste socialsekreterarna anpassa sig till de krav som finns på administration samtidigt som de har en vilja att få mer tid över till klientkontakt.

Föräldrarna har möjlighet att göra hur många hemtagningsbegäranden som helst och kan göra en ny begäran direkt efter att domen har fallit, vilket kan leda till att socialsekreteraren måste göra en ny utredning precis efter att de har gjort klart den förra. Jenny menar att detta blir en svårighet i socialsekreterarnas arbete eftersom de tvingas göra en ny utredning även om inget nytt har hänt, då utredningarna ligger nära i tid. I intervjuerna framkommer det att socialsekreterarna tvingas lägga mycket av sin tid på administrativa arbetsuppgifter och Nora anser att det känns "onödigt och tråkigt" att behöva skriva flera hemtagningsutredningar. Hon anser vidare att när hemtagningsutredningar skrivs "på löpande band" så "hjälper det inte någon". Analysen visar att socialsekreterarna kan uppleva att vid en hemtagningsbegäran läggs mycket tid på administrativt arbete som respondenterna menar att ingen egentligen gynnas av. Analysen synliggör vidare att återkommande hemtagningsbegäranden genererar mycket dokumentation vilket i sin tur kan påverka socialsekreterarnas motivation att skriva hemtagningsutredningar. Trots att det bidrar till ökad arbetsbelastning för socialsekreterarna framkommer det i intervjuerna att de anser att det är föräldrarnas rättighet att få vården prövad.

Respondenterna uttrycker att det skulle vara bra med en tidsbegränsning i lagen som reglerar hur ofta en hemtagningsbegäran får göras. Respondenterna menar att rättigheten ska finnas kvar för föräldrarna men i begränsad form. Analysen visar att om det skulle finnas en tidsbegränsning i hur ofta hemtagningsbegäranden inkommer skulle socialsekreterarna känna sig mer motiverade att göra en hemtagningsutredning. Bea berättar att hon dokumenterar på ett sätt så att hon kan använda materialet enklare i en utredning. Det blir ett sätt för henne att underlätta sitt arbete och spara tid. Analysen speglar att det kan vara ett sätt att hantera tidspressen kring dokumentation. Den tidspress socialsekreterarna upplever i förhållande till administration och deras anpassning därefter kan förstås utifrån tidigare forskning som visar att tidspressen ökar i takt med byråkratiseringen (Hjärpe 2020, s.34).

Analysen visar att socialsekreterarnas arbete innefattar stora krav på administration och att de tvingas prioritera detta före klientkontakt i vissa situationer vilket kan förstås utifrån att deras handlingsutrymme på så sätt begränsas av dokumentationskraven. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008, s.17) menar att socialsekreterarnas möjligheter att agera påverkas av hur de administrativa ramarna ser ut och analysen synliggör att socialsekreterarna inte har samma möjlighet att arbeta utifrån vad de bedömer är klientens bästa när de begränsas av administrativa krav som tar upp deras tid. Sammanfattningsvis framkommer det i intervjuerna att det finns stora dokumentationskrav och socialsekreterarna behöver prioritera sin tid för att hinna med även klientkontakt. I likhet med teorin upplever de även att deras handlingsutrymme kan påverkas av de administrativa krav som finns, samt de resurser som är tillgängliga i organisationen.

5.4.2 Får ekonomin styra?

Förutom tidsbrist och administration framkommer det i intervjuerna att även ekonomi kan påverka socialsekreterarnas arbete och handlingsutrymme. Daniella beskriver hur hennes arbete begränsas av ekonomin på följande sätt:

Om vi placerar ett tag, en behandlingsplacering eller sådär några månader så kan jag känna att det blir nästan aldrig, det blir nästan alltid nedröstat av chefen. Det tänker jag att det handlar ju om ekonomi, för det är ju svindyrt att göra det. (Daniella, 210415)

I intervjuerna påvisas att ekonomin är en av de resurser som påverkar vilka möjligheter socialsekreterarna har att erbjuda en viss insats till en klient eller agera på ett visst sätt. Lipsky (2010, s.30f) menar att brist på resurser kan påverka gräsrotsbyråkraternas arbete och att administrativa krav kan påverka möjligheten till klientkontakt. Vidare menar Lipsky (2010, s.30ff) att ekonomin är en av de resurser som kan påverka handlingsutrymmet eftersom gräsrotsbyråkraten då måste kompromissa klientens behov med organisationens krav. I likhet med Lipsky (2010) visar analysen att socialsekreterarnas handlingsutrymme kan begränsas av organisationens resurser eftersom att socialsekreterarna, även om de vill erbjuda en viss insats, inte alltid har möjlighet att göra det utifrån ekonomin. De måste på så sätt kompromissa vad de anser är fördelaktigt för klienten utifrån vilka faktiska möjligheter de har att agera.

Ekonomin kan påverka vilka insatser som socialsekreterarna kan erbjuda familjen efter en hemflytt till följd av en hemtagningsbegäran. I likhet med tidigare forskning kan kompromissen förstås utifrån den strukturella delen av handlingsutrymmet som begränsar vad som är möjligt att göra i situationen (Molander 2016 se Ponnert 2018, s.193f). Felicia menar att "ekonomin i sig aldrig får styra" och förklarar att om det finns en viss insats som de bedömer är bäst för klienten så ska de kunna erbjuda det. Analysen synliggör att även om ekonomin kan upplevas styrande i socialsekreterarnas arbete ska socialsekreterarnas bedömning av klientens behov vara det som styr i ärendet, inte organisationens resurser. Sammanfattningsvis kan ekonomin vara en påverkande faktor i socialsekreterarnas arbete och påverka deras möjligheter att erbjuda insatser.

5.5 "Jobbiga föräldrar"

Föräldrar som gör upprepade hemtagningsbegäranden kan uppfattas som "jobbiga" av socialsekreterarna. Oavsett socialsekreterarens personliga åsikt om föräldern måste de förbli professionella i relationen till föräldrarna och i beslutsfattandet. I intervjuerna framkommer det av respondenterna att relationen till föräldern kan påverka deras agerande i ärenden. Felicia berättar att hon ibland

kan vara mer flexibel med de föräldrar som hon har en god relation till och som är samarbetsvilliga. Hon kan även välja att vara mer återhållsam med sin flexibilitet när det kommer till föräldrar som hon har en sämre relation till. Felicia beskriver flexibiliteten på följande sätt:

Upplever man en förälder som besvärlig så är det någonstans inte en fördel [...] man kanske inte går den här lilla extra biten. Det kanske är lättare att vara flexibel med till exempel en tid för ett möte, med någon som man upplever som lite jobbigare kanske man då istället att nej det är den här tiden liksom. (Felicia, 210420)

Felicia berättar att relationen kan påverka hur socialsekreteraren väljer att använda sitt handlingsutrymme. Respondenterna menar att det kan vara svårare att känna empati eller visa förståelse för de föräldrar som socialsekreteraren upplever som "besvärliga". Tina berättar att hon kan uppleva en förälder som "jåkligt jobbig". Våra respondenter är tydliga med att de inte låter sin personliga relation till föräldern påverka deras beslutsfattande även om det kan påverka deras flexibilitet i utredningsarbetet. Analysen visar att även om socialsekreterarna har en professionell roll så kan de personliga åsikterna påverka. Socialsekreteraren kan vara personlig i arbetet men måste se till att inte vara privat och därmed ska åsikterna om föräldern inte påverka beslutsfattandet. Daniella berättar att hon är nogra med att ta hjälp av en kollega om hon känner att hon inte kan vara objektiv utifrån relationen. Hon berättar att hon är nogra med det både utifrån om de har en bra eller dålig relation.

Daniella uppvisar en medvetenhet om när relationen och hennes personliga åsikt av föräldern riskerar att påverka arbetet och i de situationer väljer hon att ta hjälp av en kollega i ärendet. Handlingsutrymme innebär en frihet i arbetet (Lipsky 2010, s.13) och analysen speglar att socialsekreterarna upplever handlingsutrymmet som en möjlighet att agera på olika sätt i kontakt med föräldrar utifrån hur relationen och samarbetet ser ut. Daniella ser till att varken en positiv eller en negativt relation får påverka utredningen och beslutet kring en hemtagningsbegäran. Vidare visar analysen att respondenterna är medvetna om skillnaderna i att möta föräldrarna som medmänniska jämfört med att möta dem i rollen som socialsekreterare. Denna dubbla roll kan förstås utifrån att

socialsekreterare är både hjälpare och representant för organisationen (Johansson, 2007, s.50; Carlsson 2005, s.9f). Analysen visar att socialsekreterarna därför har ett visst förhållningssätt gentemot föräldern där de behöver förhålla sig till organisationens ramar men samtidigt möta föräldern som medmänniska där personliga åsikter tillkommer. Vidare visar analysen att socialsekreterarens dubbla roll förstås utifrån respondenternas resonemang om att deras personliga åsikt av föräldern inte ska påverka deras bedömning.

Det framgår i intervjuerna att det är viktigt att prata i arbetsgruppen om riskerna med att relationen till föräldrarna kan påverka bedömningsarbetet, och prata om hur socialsekreterarna kan förebygga att detta inte sker. Vidare menar respondenterna att genom regelbundna samtal kring det minskar risken att relationen påverkar utredningsarbetet och bedömningen. Arbetsgruppen är en viktig del av socialsekreterarnas bedömningsarbete och respondenterna menar att det är viktigt att samtala om ärenden i grupp. Nora anser att det är "farligt" att sitta ensam med sina bedömningar eftersom det är viktigt att ta hänsyn till olika perspektiv. Tidigare forskning visar att kulturen i grupper skapar gemensamma värderingar och normer inom gruppen (Bang 1999, s.24). Därmed kan kulturen i gruppen påverka den enskilde socialsekreterarens bedömning. Normer på arbetsplatsen kan påverka socialsekreterarens hantering av sitt handlingsutrymme (Lipsky 2010, s.13f) och i intervjuerna framgår det att det finns en viss norm i arbetsgruppen kring hur de förväntas agera i vissa ärenden som funnits på arbetsplatsen länge. Daniella beskriver normer som råder i arbetsgruppen. Hon berättar att hon upplever att i ärenden som funnits länge i arbetsgruppen finns det en viss "inställning" till hur de ska göra i ärendet och "om man tänker annorlunda där så blir det bara, va ska du agera?".

Vidare menar respondenterna att det är viktigt att arbetsgruppen inte är för homogen eftersom det är viktigt att ha olika perspektiv, då arbetsgruppen och normer i gruppen kan ha stor påverkan på bedömningsarbetet. Respondenterna anser att det även är viktigt att stå fast vid sin egna bedömning och flera av våra respondenter känner att de kan det på sin arbetsplats vilket skiljer sig från tidigare forskning (Angelin, Hjort & Salonen 2014, s.483). Samtidigt menar flertalet respondenter att det är viktigt att lyssna på åsikter i arbetsgruppen och ta in dessa i

sin bedömning och tänka över det en gång till om gruppen är av en annan åsikt. Analysen visar att socialsekreterare kan stå upp för sin egna åsikt samtidigt som de i sitt arbete måste vara lyhörda för andras åsikter. Det kan förstås utifrån att arbetsgruppen och normer som finns i gruppen anses vara viktiga och kan ge nya perspektiv i bedömningsarbetet. Detta samtidigt som den enskildes kompetens och bedömning kan vara avgörande även när gruppen är av en annan åsikt.

I intervjuerna framkommer det att en svårighet som kan uppstå för socialsekreterarna är om en förälder gör en hemtagningsbegäran och sedan inte vill medverka i utredningsprocessen. Ett dilemma kan uppstå utifrån att Nora menar att de "ska inte utreda mer än vad som behövs" men att de det finns en rädsla att det inte håller rättsligt om de inte utreder och endast hänvisar till det inte går att utreda eftersom föräldern inte medverkar. Lipsky (2010, s.161) menar att gräsrotsbyråkrater behöver använda sitt handlingsutrymme för att bedöma vad som är bäst för klienten när de stöter på motstridiga regler och behöver tolka lagstiftning. Analysen speglar att socialsekreterarna måste hitta en balans i hur de ska använda sitt handlingsutrymme när de hamnar i situationer där lagstiftningen är motstridig. Sammanfattningsvis framkommer det i intervjuerna att det finns svårigheter för socialsekreterarna i kontakt med föräldrarna. I likhet med tidigare forskning framgår det att arbetsgruppen är viktig och bidrar till att normer och gemensamma värderingar skapas i arbetsgruppen. Vidare behöver socialsekreterarna bemöta föräldrarna både som representant för socialtjänsten, men också som medmänniska.

6 Avslutande diskussion

Sammanfattningsvis visar resultatet och analysen att socialsekreterarnas erfarenhet av hemtagningsbegäran kan förstås utifrån begreppet handlingsutrymme och att socialsekreterarnas handlingsutrymme är stort och komplext. Det innefattar både möjligheter och begränsningar och överensstämmer med Lipskys (2010, s.14) teori om gräsrotsbyråkrater som innebär att socialsekreterare har en stor frihet i sitt arbete, men formas utifrån lagar och

regler. I intervjuerna framgår det att socialsekreterarna kan använda sitt handlingsutrymme när det inkommer en hemtagningsbegäran och har stora möjligheter att påverka utredningsarbetet och bedöma hur barnet ska involveras. De utreder om LVU-placeringen ska fortsätta och tar reda på barnets åsikt. En av erfarenheterna som socialsekreterarna har av hemtagningsbegäran är att barnen kan påverkas negativt vid återkommande hemtagningsbegäranden. Respondenterna menar att det leder till att barnet inte får komma till ro i placeringen. Vid en hemtagningsbegäran lämnar socialsekreterarna sin bedömning till rätten som sedan avgör om LVU-grunderna kvarstår. I intervjuerna framkommer det att deras handlingsutrymme och bedömningsarbete kan påverkas av kultur i arbetsgruppen, kollegors åsikter och personliga värderingar. De anser att det är viktigt att lyssna på gruppen och inte sitta ensam med sina bedömningar, men att samtidigt kunna hålla fast vid sin ståndpunkt.

Trots sitt stora handlingsutrymme kan socialsekreterarnas arbete begränsas av faktorer som administration, lagstiftning, tidsbrist och ekonomin inom organisationen (Lipsky 2010, s.30ff) och respondenterna upplever att en del dokumentation kan kännas "onödig". Respondenterna menar att återkommande hemtagningsbegäranden är vanligt men att hemtagningsbegäranden sällan leder till en hemflytt för barnet. Detta eftersom hemtagningsbegäran oftast bara leder till hemflytt om socialtjänsten redan har funderat på att en hemflytt skulle vara möjlig inom kort tid. Det händer dock att rätten går emot socialsekreteraren bedömning och beslutar om en hemflytt, och då har socialsekreterarna andra möjligheter att agera. Lagstiftningen ger föräldrarna möjlighet att göra en hemtagningsbegäran hur många gånger som helst utan en form av tidsbegränsning. Detta tyder på att föräldraperspektivet väger tungt utifrån respondenternas perspektiv.

Våra respondenter menar att föräldrarna bör ha rätt till att pröva vården samtidigt som de kan anse att en tidsbegränsning vore bättre för barnet. Utifrån detta menar de att barnen kan påverkas negativt av återkommande hemtagningsbegäranden. Vidare tar återkommande hemtagningsbegäranden upp mycket av socialsekreterarnas tid som de hade kunnat lägga på klientkontakt. Med det i åtanke uppstår dilemman i socialsekreterarnas hantering av sitt handlingsutrymme

i förhållande till barnets delaktighet vid återkommande hemtagningsbegäranden. Socialsekreterarnas erfarenhet visar att de har olika inställningar till lagförslaget Lex Lilla hjärtat och att de ser både fördelar och nackdelar med det.

Resultatet av studien visar att socialsekreterare anser att de har ett stort handlingsutrymme, men kan upplevas ha olika uppfattning om hur de begränsas i sitt arbete och hur de påverkas av kollegor. Resultatet tyder på spänningar och dilemman som kan uppstå i hanteringen av handlingsutrymmet i förhållande till hemtagningsbegäran och barnets delaktighet. Utifrån sin kompetens behöver socialsekreterarna därmed bedöma hur de ska hantera en hemtagningsbegäran. De avgör då vilka kontakter som tas i utredningen, hur delaktigt barnet skall vara, och vad socialsekreterarna bedömer är till barnets bästa. Ett förslag på vidare forskning hade varit att undersöka föräldrarnas perspektiv på hemtagningsbegäran.

Referenslista

Akademikerförbundet (2021) ”Lex Lilla Hjärtat måste följas av långsiktiga satsningar”

[<https://akademssr.se/post/lex-lilla-hjartat-maste-foljas-av-langsiktiga-satsningar>].

Hämtat 2021-05-20]

Angelin, Anna, Torbjörn Hjort & Tapio Salonen (2014). Lokala handlingsstrategier för skäliga levnadsvillkor- reflektioner från Malmökommissionens studier om försörjningsstöd och barns fattigdom. *Socialmedicinsk tidskrift*, 91(5), 480–488

Bang, Henning (1999) *Organisationskultur*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur

Boyle, Caroline. (2017) What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22(22–33).

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Malmö: Liber AB

Carlsson, Bo (2005) *Hjälpprocesser i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Dunér, Anna & Monica Nordström (2006) The discretion and power of street-level bureaucrats: an example from Swedish municipal eldercare. *European Journal of Social Work*, 9(4), 425-444.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Evans, Tony (2013) Organisational Rules and Discretion in Adult Social Work. *British Journal of Social Work*: 43, 739–758

Evans, Tony & John Harris (2004) Street-level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion. *British Journal of Social Work*, nr. 34(6), 871-895.

Falkenström, Hanna & Hjärpe, Teres (2017) Dokumentation och känslor - socialsekreterares pappers- och känslorarbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24 (3-4): 177-199.

Hjärpe, Teres (2020) *Mätning och motstånd. Sifferstyrning i socialtjänstens vardag*. Doktorsavhandling. Lund: Lund Universitet

Höjer, Ingrid (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborg Universitet

Jacobsson, Katarina & Elizabeth Martinell Barfoed (2019) *Socialt arbete och pappersgöra. Mellan klient och dokument*. Malmö: Gleerups

Johansson, Roine (2007) *Vid byråkratins gränser: om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. Tredje uppl. Lund: arkiv

Kumlin, Johanna & Anneli Marttila (2018) *Betydelsen av socialtjänstens organisering och ärendebelastning för kvaliteten i verksamheten*. En kunskapssammanställning. Socialstyrelsen. Rapport 2018:8-9.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2018-8-9.pdf>

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lind, Rolf (2019) *Vidga vetandet- Teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. Lund. Studentlitteratur

Linderot, Sofia (2020) *Av kärlek och plikt: Att bli familjehem till ett barnbarn, syskon eller syskonbarn*. Doktorsavhandling. Lund: Lund Universitet

- Lindkvist, Lars, Jorgen F Bakka & Egil Fivelsdal (2014). *Organisationsteori: struktur, kultur, processer*. 6. uppl. Stockholm: Liber
- Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services. 30th anniversary expanded edition*. New York: Russel Sage Foundation
- McCafferty, Paul (2017) Implementing Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child in Child Protection Decision-Making: A Critical Analysis of the Challenges and Opportunities for Social Work. *Child Care in Practice*, 23(4), 327–341
- McLeod, Alison. (2006). Respect or empowerment? Alternative understandings of 'listening' in childcare social work. *Adoption & Fostering*, 30(4), 43-52
- Nordenfors, Monica (2010): *Delaktighet - på barns villkor?* Göteborg: Tryggare Mänskligare Göteborg.
- Olaison, Anna, Sandra Torres & Emilia Forssell (2018) Professional discretion and length of work experience: what findings from focus groups with care managers in elder care suggest. *Journal of Social Work Practice*, 32(2), 153-167.
- Ponnert, Lina (2018) Tvångsvård eller frivillig placering? Socialsekreterares resonemang om barns placering när en förälder utövat dödligt våld. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 25(3-4) 191-209
- Regeringskansliet (2020) Idag blir barnkonventionen svensk lag
[<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/01/idag-blir-barnkonventionen-svensk-lag/>] Hämtat 210423
- Regeringskansliet (2021) Utredningen om Lex lilla hjärtat presenterade förslag
[<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/03/utredningen-om-lex-lilla-hjartat-presenterade-forslag/>] Hämtat: 210423

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur

Schein, Edgar H. (2010) *Organization culture and leadership*. San Francisco: Jossey-Bass

SFS 1990:52 *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag*

Socialstyrelsen (2015) Bedöma barns mognad för delaktighet. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården. Artikelnummer 2015-12-22.

Socialstyrelsen (2020) Placerade barn och unga. Handbok för socialtjänsten. Socialstyrelsen.

[<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2020-3-6640.pdf>] Hämtat: 210426

Svensson, Kerstin, Eva Johansson & Leili Laanemets (2008) *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur

Taormina, Robert J (2009) Organizational socialization: The missing link between employee needs and organizational culture. *Journal of Managerial Psychology*, 24(7), 650-676.

Vetenskapsrådet (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Vinnerljung, Bo (1996) *Svensk forskning om fostervård- En översikt*. Stockholm: Liber AB

Vision (2020) Socialtjänsten måste få bättre förutsättningar att skydda utsatta barn och unga

[<https://vision.se/Opinion/kommentarer/socialtjansten-maste-fa-bättre-förutsättningar-i-arbetet-med-att-skydda-utsatta-barn-och-unga/>] Hämtat: 210434

Wågby, Angelica & Magnus Englander (2019). Barns delaktighet i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 26(2) 173-194

Wörlén, Marie (2010) Att prioritera i socialtjänsten – Om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 17(1), 28-45.

Rättsfall

IVO 2020-10-13/ Dnr 3.7.1-46629/2020-1

Bilaga 1 Intervjuguide

Inledande frågor

- Vilken utbildning har du? (socionomutbildning? kurser? master?)
- Hur länge har du arbetat som socionom inom barn och familj på socialtjänsten?
- Vilken roll har du på arbetsplatsen? Vad är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Erfarenheter av hemtagningsbegäran

- Kan du berätta om dina erfarenheter av hemtagningsbegäran?
- Kan du berätta mer detaljerat om en hemtagningsbegäran du varit med om?
- Har du hanterat någon hemtagningsbegäran som lett till att barnet fått flytta om, om ja, hur blev resultatet?
- Hur ser du på möjligheterna att följa upp efter en hemflytt?
- I vilken utsträckning har uppföljningen skett?

Handlingsutrymme

- Vilka möjligheter att påverka ditt arbete anser du att organisationen erbjuder dig?
- Vilka fördelar och nackdelar anser du att det finns med att arbeta utifrån ramlagar?
 - Hur ser du på det kopplat till hemtagningsbegäran?
- Anser du att organisationen begränsar dig i möjligheter att utföra ditt arbete? På vilket sätt?
- Vilka möjligheter anser du att du har att påverka i utredningsprocessen utifrån Socialtjänstlagen? Hur ser du på detta i förhållande till processen för en hemtagningsutredning?
- Hur anser du att du begränsas i utredningsprocessen utifrån Socialtjänstlagen? Hur ser du på detta i förhållande till processen för en hemtagningsutredning?

- Anser du att det finns andra faktorer som påverkar ditt arbetet kring hemtagningsbegäran?
 - Anser du att arbetsgruppen och den kultur som finns i gruppen kan påverka bedömningen som den enskilda socialsekreteraren gör?
 - Anser du att tidigare erfarenheter och personliga värderingar kan påverka bedömningen som den enskilda socialsekreteraren gör?

Makt

- Hur anser du att relationen till föräldrarna påverkar din inställning när en hemtagningsbegäran görs?
- Hur ser du på dina möjligheter att påverka utfallet av en hemtagningsbegäran?
 - Tex utifrån lagar, rättssystem, socialnämnden
- IVO:s rapport, har du läst den?
 - Har ni pratat om rapporten på din arbetsplats?
 - Hur har ni arbetat med rapporten, ifall ni har gjort det?
 - Har du som enskild socialsekreterare eller din arbetsplats gjort någon förändring i arbetet utifrån det som hände lilla hjärtat och den aktuella socialtjänsten?

Lagar och den nya lagstiftningen Lex lilla hjärtat

- Vad har du för erfarenheter av tidigare lagändringar som skett? Tex barnkonventionen som blev lag
- Är dina erfarenheter att de lagändringar som gjorts har gjort skillnaden i praktiken?
- Hur väl anser du att lagstiftningen kring hemtagningsbegäran fungerar i praktiken?
- Känner du till lagförslaget Lex Lilla hjärtat? Hur tror du att förslagen kommer påverka ditt arbete och kommande hemtagningsutredningar?

- Har du varit med om ett ärende där du anser att barnet inte ska flytta hem till föräldrarna men att det i rätten har gått igenom ändå? Hur har du hanterat det?
- Vilken erfarenhet har du av flyttningsförbud enligt 24§ LVU?

Bilaga 2 Informationsbrev

Informationsbrev inför intervjustudie

Vi heter Louise Lindskog och Emelie Stjärnerklint och är socionomstudenter på termin 6 vid socialhögskolan på Lunds universitet. Vi ska skriva ett examensarbete som handlar om hemtagningsbegäran. Syftet är att undersöka socialsekreterares erfarenhet av hemtagningsbegäran.

Studien innebär individuella intervjuer med socialsekreterare som kommer att genomföras digitalt genom videosamtal. Intervjun kommer, om du samtycker till detta, att spelas in. Studien innefattar intervjuer med 6–10 socialsekreterare som har erfarenhet av arbetet med hemtagningsbegäran.

Vi kommer hantera dina uppgifter på ett sätt som gör att obehöriga inte kan ta del av dem. Det är endast vi, Louise och Emelie, samt vår handledare som kommer ta del av intervjuerna i sin helhet och materialet kommer endast användas till uppsatsen. Du kommer vara helt anonym i vårt arbete och uppgifter såsom namn, bostadsort och arbetsplats kommer ändras eller tas bort för att undvika identifiering. Efter att uppsatsen är godkänd kommer intervjumaterialet att raderas.

Det är helt frivilligt att delta och du har rätt att avbryta din medverkan när som helst under processens gång utan att ge en förklaring till detta. Att avbryta din medverkan kommer inte medföra några konsekvenser för dig.

När examensarbetet är färdigt så kommer du som intervjuperson erbjudas att få ta del av det färdiga arbetet genom att få det skickat till dig.

Vid frågor eller funderingar kring studien kan du kontakta Louise Lindskog & Emelie Stjärnerklint eller vår handledare Emma Söderman.

Louise Lindskog lo0133li-s@student.lu.se

Emelie Stjärnerklint em7358st-s@student.lu.se

Handledare Emma Söderman emma.soderman@soch.lu.se

Bilaga 3 Samtyckesblankett

Skriftligt, informerat samtycke till medverkan i intervjustudie om
socialsekreterares erfarenhet av hemtagningsbegäran

Jag har informerats om studiens syfte, hur informationen samlas in, bearbetas och förvaras. Jag har informerats om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta min medverkan när jag vill under processens gång utan att ange orsak. Jag samtycker härmed till att medverka i denna intervjustudie som handlar om socialsekreterarens erfarenhet av hemtagningsbegäran.

Ort/Datum/År:

Namnunderskrift:

Namnförtydligande:

Forskarens underskrift:

Namnförtydligande:

Forskarens

underskrift: _____

Namnförtydligande: _____